

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2021 m. balandis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 450 straipsnio 3 dalies taikymas	4
<i>Dėl tarptautinio krovinių vežimo be leidimo</i>	4
ANK 666 straipsnio taikymas	5
<i>Dėl administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimo</i>	5
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	6
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	6
BK 67 straipsnio 2 dalies, 69 straipsnio taikymas	6
<i>Dėl turtinės žalos atlyginimo</i>	6
BK 72 straipsnio 5 dalies taikymas	7
<i>Dėl turto konfiskavimo</i>	7
BK 98 straipsnio taikymas	9
<i>Dėl priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo</i>	9
BK 171 straipsnio taikymas	10
<i>Dėl trukdymo atlikti religines apeigas ir saviraiškos laisvės</i>	10
BK 228 straipsnio dalies taikymas	12
<i>Dėl didelės žalos požymio</i>	12
BK 284 straipsnio taikymas	14
<i>Dėl viešosios tvarkos sutrikdymo ir vandališkų veiksmų</i>	14
BK 286 straipsnio taikymas	15
<i>Dėl pasipriešinimo policijos pareigūnų veiksams</i>	15
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	16
BPK 3 straipsnio taikymas	16
<i>Dėl non bis in idem (negalima dukart bausti už tą patį teisės pažeidimą) principo laikymosi</i>	16
BPK 44 straipsnio 8 dalies taikymas	17
<i>Dėl teisės į gynybą užtikrinimo</i>	17
BPK 44 straipsnio 8 dalies ir BPK 322 straipsnio 1 dalies taikymas	19
<i>Dėl nuteistojo (išteisintojo) teisės į gynybą pažeidimo nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme</i>	19
III. CIVILINĖS BYLOS	20
Asmenys	20
<i>Dėl nekonkuravimo susitarimų komercinio atstovavimo teisiniuose santykiuose</i>	20
Šeimos teisė	21
<i>Dėl solidariojo skolininko, įvykdžiusio dalį terminuotos prievolės, atgręžtinio reikalavimo teisės</i>	21
<i>Dėl prašymo atnaujinti ieškinio senaties terminą kreiptis į teismą dėl mirusio asmens tėvystės nepilnamečiam vaikui nugūnčijimo</i>	22
<i>Dėl ūkininko ūkio ir jį sudarančių daiktų teisinio statuso bei jų padalijimo nutraukiant santuoką</i>	23
Sutarčių teisė	24
<i>Dėl apgaulės turinio sandorio pripažinimui negaliojančiu, banko pareigos atskleisti visas svarbias aplinkybes klientui dėl paskolos Šveicarijos frankais ekonominio naudingumo bei banko įmokų (neigiamų palūkanų) skaičiavimo</i>	24
<i>Dėl ieškinio senaties taikymo reikalavimams, kylantiems iš rangos teisinių santykių, bei rangos darbų kokybės</i>	25
Viešieji pirkimai	27
<i>Dėl perkančiosios organizacijos pareigos atsiskaityti tiekėjui už atliktus didesnės apimties darbus, nei nurodyta viešojo pirkimo sąlygose</i>	27
Intelektinė teisė	28
<i>Dėl rekonstruoto archeologinio kostiumo (ne)pripažinimo Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo saugomu kūriniumi ir bendraautorystės</i>	28
Bankroto teisė	29
<i>Dėl įmonės bankroto administratoriaus civilinės atsakomybės</i>	29
<i>Dėl kreditoriaus teisės skųsti teismo nutartį dėl bankroto administratoriaus (ne)atstatydinimo pagal Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą</i>	31
Draudimo teisė	31

<i>Dėl draudiko reikalavimo teisės susigrąžinti išmokėtą privalomojo transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudimo išmoką iš ją gavusio trečiojo nukentėjusio asmens</i>	31
Civilinio proceso teisė	33
<i>Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo, kai tokias išlaidas patvirtinantis dokumentas pateikiamas po teismo sprendimo už akių priėmimo.....</i>	33
<i>Dėl tarptautinio teisingumo taisyklių, kai Lietuvoje reziduojantis asmuo pareiškia ieškinį Rusijos Federacijos piliečiui dėl garbės ir orumo gynimo</i>	34
<i>Dėl asmens teisės reikalauti pakeisti tautybės duomenis gimimo įrašė</i>	35
<i>Dėl ginčo arbitruotinumo, kai sutartis, kurioje yra arbitražinė išlyga, yra ginčijama teismine tvarka bendrosios kompetencijos teisme, ir arbitražo teismo sprendimo prieštaravimo viešajai tvarkai</i>	36

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 450 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl tarptautinio krovinių vežimo be leidimo

Šioje administracinio nusižengimo byloje asmuo patrauktas administracinėn atsakomybėn pagal ANK 450 straipsnio 3 dalį už tai, kad, pažeisdamas Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 1998 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 497 patvirtintas Krovinių tarptautinių vežimų kelių transportu taisyklės, neturėdamas leidimo vykdyti tarptautinius vežimus tarp Lietuvos Respublikos ir Kazachstano Respublikos, vykdė tarptautinį krovinių vežimą be leidimo.

Prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą, be kita ko, buvo keliamas klausimas, ar transporto priemonė yra kroviny, teigiant, kad krovinių tarptautinį pervežimą reglamentuojantys dokumentai nurodo, jog kelių transporto priemonės judėjimas be krovinio nėra krovinių pervežimas. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad ištis administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo Lietuvos keliais gabeno Kazachstano vežėjui priklausantį vilkiką su puspriekabe, kurie iš Lietuvos Respublikos į Kazachstano Respubliką vyko be krovinio. ANK 450 straipsnio 1 dalyje nustatyta atsakomybė už krovinių vežimą kelių transporto priemonėmis. Ar automobilis ir jo tempiama puspriekabė laikytini kroviniu pagal ANK 450 straipsnio 1 dalies dispoziciją, nėra aišku, nes kas yra kroviny, nei ANK 450 straipsnis, nei ANK XXII skyrius, kuriame nurodyti administraciniai nusižengimai, susiję su transportu ir kelių ūkiu, nepateikia išaiškinimo. Tačiau, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, pačioje ANK 450 straipsnio 1 dalies dispozicijoje yra nuoroda į ANK 214 straipsnį, nurodant, kad veikia kvalifikuojama pagal ANK 450 straipsnį, kai nėra požymių, nustatytų ANK 214 straipsnyje. Šių abiejų normų objektyvieji požymiai – tam tikro krovinio gabenimas Lietuvos Respublikos teritorija – sutampa. Būtent ANK 214 straipsnyje yra apibrėžiamas prekės (krovinio) gabenimas – taigi prekės ir krovinio sąvoka apibrėžiama kaip tapati. Tai reiškia, kad administracinio nusižengimo požymiams nustatyti svarbu yra ne gabenimo būdas – kroviny pakrautas į kitą transporto priemonę ant platformos, priekabos ar vyksta Lietuvos keliais pats, o tai, kad jis vyksta kaip prekė. Krovinio ir jo gabenimo sąvoka yra pateikiama Kelių transporto kodekso 26 straipsnio 1 dalyje, joje nurodoma, kad krovinių vežimas yra jų gabenimas už atlyginimą iš siuntėjo išsiuntimo vietos į gavėjo paskirties vietą transporto priemonėmis. Šiuo atveju teisėjų kolegija pritarė Vilniaus teritorinės muitinės atsiliepime pateiktiems argumentams, kad aplinkybė, jog nei pačiame vilkike, nei puspriekabėje jokių krovinių nebuvo gabenama, šios transporto priemonės važiuo tuščios, nesudaro pagrindo teigti, kad nebuvo vykdomas krovinių gabenimas už atlyginimą arba jų gabenimas kaip prekių. Administracinio nusižengimo protokolas administracinėn atsakomybėn patrauktam asmeniui surašytas už tai, kad jis neturėjo leidimo vykdyti tarptautinius vežimus tarp Lietuvos Respublikos ir Kazachstano Respublikos, tai yra vykdė tarptautinį krovinių vežimą neturėdamas nustatyto leidimo.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad apygardos teismo nutartyje ir atsiliepime į prašymą dėl administracinio nusižengimo bylos atnaujinimo teisingai nurodoma, jog, vadovaujantis Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencijos (CMR) (toliau – CMR Konvencija) 1 straipsnio 1 dalimi, ši Konvencija taikoma kelių transporto priemonėmis vežamo krovinio už užmokestį

sutarčiai, kai krovinių siuntėjas ir gavėjas yra skirtingų šalių teritorijose ir kai bent viena iš jų yra Konvencijos narė. CMR važtaraštis patvirtina krovinių vežimo sutartį (CMR Konvencijos 4 straipsnis). Taigi CMR važtaraštis turi būti išrašomas tuo atveju, kai yra vežami kroviniai už atlygį tarptautiniais maršrutais. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad šioje administracinio nusižengimo byloje buvo du CMR važtaraščiai, kuriuose nurodyta, kokie kroviniai šiuo atveju buvo gabenami – naudotas sunkvežimis ir naudota puspriekabės cisterna, tai yra būtent vilkikas, kurį vairavo administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo, ir puspriekabė yra įvardijami kaip kroviniai (dėl abiejų užpildyti CMR važtaraščiai). Teisėjų kolegijos nuomone, apygardos teismas teisingai nurodė, kad CMR važtaraščiai yra pildomi tik kroviniams, kurie gabenami už atlygį, todėl jeigu vilkikas su puspriekabe būtų tik važiuavę per Lietuvos Respublikos teritoriją ir valstybinę sieną kaip transporto priemonės, tokiu atveju CMR važtaraščiai nebūtų pildomi. Anot teisėjų kolegijos, iš CMR važtaraščių matyti, kad vežėjas yra juridinis asmuo, siuntėjai yra skirtingos Lietuvos Respublikos įmonės, o vilkiką ir puspriekabę buvo siekiama pergabenti į Kazachstaną Respubliką skirtingiems asmenims. Be to, CMR važtaraščiuose nurodomi pridedami dokumentai: pirkimo–pardavimo sutartis, sąskaita, kas rodo, kad vilkikas ir puspriekabė buvo nupirkti ir gabenami į Kazachstaną Respubliką kaip kroviniai (prekės). Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, nors pagal pirmiau nurodytus dokumentus vilkikas nebuvo gabenamas jokia transporto priemone, dėl pirmiau išdėstytų argumentų tai nekeičia vilkiko kaip krovinių (prekės) statuso. Tuo tarpu puspriekabė (puspriekabės cisterna) buvo gabenama vilkiku, tai yra transporto priemone, o tai jau visiškai atitinka ANK 450 straipsnio 1 dalyje ir Kelių transporto kodekso 26 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą krovinių vežimo sąvoką.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai teisingai nustatė visus ANK 450 straipsnio 3 dalies požymius, dėl to netenkino administracinė atsakomybėn patraukto asmens atstovo prašymo ir teismų sprendimus paliko nepakeistus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 13 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-18-697/2021

ANK 666 straipsnio taikymas

Dėl administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimo

Apžvelgiamose vienuose administracinių nusižengimų bylose asmenų, kuriems administracinio nusižengimo teise nutraukta ANK 591 straipsnio 1 punkto pagrindu, atstovas prašė šių asmenų patirtas bylinėjimosi išlaidas apylinkės, apygardos ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pripažinti proceso išlaidomis ir jas priteisti iš Kauno apskrities VPK pagal pateiktus dokumentus. Prašymai buvo grindžiami Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) sprendimu byloje *Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą*.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. kovo 19 d. nutarimu „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 3021 straipsnio, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 106 straipsnio atitikties Konstitucijai“ pripažinta, jog Administracinių teisės pažeidimų kodekso 302¹ straipsnis (2010 m. lapkričio 18 d. redakcija) tiek, kiek jame nebuvo nustatyta, kad, teismui nusprendus nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą nenustačius administracinio teisės pažeidimo įvykio ar sudėties, asmeniui, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, atlyginamos būtinos ir pagrįstos išlaidos advokatui, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 6 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui; ir kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 106 straipsnis (su 2020 m. birželio 26 d. pakeitimu) tiek, kiek pagal jį asmeniui, dėl kurio priimtas išteisinamasis nuosprendis, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, nėra atlyginamos būtinos ir pagrįstos išlaidos advokatui, prieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 6 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį į EŽTT 2020 m. vasario 18 d. sprendimą, priimtą byloje *Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą*, kuriame konstatuota, kad atsisakymas atlyginti bylinėjimosi išlaidas, patirtas administraciniame procese, kuriame pasiekta,

kad paskirtos baudos buvo panaikintos kaip nepagrįstos, nepriklausomai nuo šių bylinėjimosi išlaidų dydžio, pažeidžia teisę kreiptis į teismą, taigi ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalį. Sprendime byloje *Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą* EŽTT pažymėta, kad su viešuoju interesu siejami finansiniai sumetimai kartais gali turėti įtakos valstybės politikai, kai yra siekiama sumažinti valstybės išlaidas, taigi bylinėjimosi išlaidų atlyginimas administracinėse bylose gali būti apribotas siekiant teisėto viešojo intereso.

Atsižvelgusi į tai, kad specialioji – išlaidų advokato paslaugoms apmokėti – padengimą reglamentuojanti nuostata pripažinta prieštaraujančia Konstitucijai ir nustatyta Konstitucijai prieštaraujanti teisės spraga, taip pat į tai, kad įstatymų leidėjas naujo teisinio reguliavimo aktualiui šioms byloms aspektu dar nėra nustatęs, išplėstinė septynių teisėjų kolegija, sprendama šiose bylose keliamą klausimą dėl administracinio nusižengimo bylos nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimo už teisinę advokato pagalbą pagal ANK 666 straipsnį, konstatavo, kad šiai situacijai spręsti turi būti vadovaujamosi bendrosiomis Konstitucijos nuostatomis (6 straipsniu, 30 straipsnio 1 dalimi, 31 straipsnio 6 dalimi, konstituciniu teisinės valstybės principu) bei pagal analogiją BPK 105 straipsnio 5 dalimi.

Atsižvelgusi į administracinio nusižengimo bylų apimtį, jų faktinį ir teisinį sudėtingumą, teisinės pagalbos teikimo pastovumą ir pobūdį, tikėtinai skirtą darbo laiką, bylų rezultatą, išlaidų būtinumą ir pagrįstumą, protingumo bei sąžiningumo principus, išplėstinė septynių teisėjų kolegija nusprendė, kad pareiškėjo prašymai dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, taikant pirmiau nurodytas bendrąsias Konstitucijos nuostatas, turi būti tenkinami iš dalies. Kartu išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal BPK 105 straipsnio 5 dalį tais atvejais, kai procesas nutraukiamas ar kaltinamasis išteisinamas, proceso išlaidos apmokamos iš valstybės lėšų teisės aktų nustatyta tvarka. Todėl taikant įstatymo analogiją nurodytos proceso išlaidos priteistinos ne iš Kauno apskrities VPK, bet iš valstybės.

Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, vadovaudamasis Konstitucijos 6 straipsniu, 30 straipsnio 1 dalimi, 31 straipsnio 6 dalimi, konstituciniu teisinės valstybės principu, ANK 662 straipsnio 14 dalies 6 punktu, 666 straipsniu, pakeitė apylinkės ir apygardos teismų sprendimus, panaikino dalis, kuriomis atstovo prašymas priteisti bylinėjimosi išlaidas netenkinamas ir priteisė dalies patirtų išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą iš valstybės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 28 d. nutartys administracinio nusižengimo bylose Nr. 2AT-7-5-303/2021, 2AT-7-6-303/2021.

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 67 straipsnio 2 dalies, 69 straipsnio taikymas

Dėl turtinės žalos atlyginimo

Šioje baudžiamojoje byloje kaltinamoji buvo nuteista pagal BK 300 straipsnio 3 dalį, 182 straipsnio 2 dalį, be kita ko, jai paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – bausmės vykdymo metu atlyginti priteistą žalą, ne mažiau kaip po 1000 Eur kas mėnesį, bei patenkintas civilinis ieškinys ir iš nuteistosios priteista 135 120,46 Eur turtinės žalos atlyginimo.

Civilinės ieškovės atstovas teigė, kad teismai netinkamai taikė BK 69 straipsnį, nes, paskiriant nuosprendyje nurodytas baudžiamojo poveikio priemones ir įpareigojimus, iš esmės buvo nustatyta atlygintinos žalos vykdymo tvarka, kuri neužtikrina visiško priteistos žalos atlyginimo civilinei ieškovei. Vykdydama teismo įpareigojimus bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu, nuteistoji per 36 mėnesius atlygintų tik 36 000 Eur, o visa priteista žala sudaro 135 120,46 Eur; nuosprendžio pritaikyti įpareigojimai pagal savo sukuriamas pasekmes šiuo atveju prilygintini žalos atlyginimo tvarkos nustatymui, todėl civilinė ieškovė negalėtų iš karto inicijuoti visos priteistos žalos išieškojimo. Su šiais kasatoriaus argumentais teisėjų kolegija nesutiko.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad BK 67 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendra nuostata, jog baudžiamojo poveikio priemonės turi padėti įgyvendinti bausmės paskirtį. Taigi jomis siekiama to paties rezultato, kaip ir kriminaline bausme, t. y. sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo, atimti ar apriboti asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas, paveikti asmenį taip, kad jis laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų, užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą. BK 69 straipsnyje nustatyta baudžiamojo poveikio priemonė – turtinės žalos atlyginimas arba pašalinimas, be to, padeda įgyvendinti atkuriamąjį teisingumą, ją taikant kaltininkas turi realiai švelninti nusikalstamos veikos, kuria nukentėjusiajam padaryta turtinė žala, padarinius, dėti savo pastangas per nustatytą teismo laikotarpį atlyginti žalą, to nevengti. Taigi, šia priemone, be kita ko, siekiama labiau užtikrinti, kad nukentėjusiajam būtų atlyginta kaltininko nusikalstama veika padaryta žala.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad skirdamas BK 69 straipsnyje nustatytą baudžiamojo poveikio priemonę, teismas turi ją individualizuoti, be kita ko, atsižvelgdamas tiek į nukentėjusiojo interesą garantuoti gauti žalos atlyginimą, tiek į kaltininko turtinę padėtį, atlygintinos žalos dydį, kartu ir realias kaltininko galimybes atlyginti žalą ar tik jos dalį per tam tikrą terminą ir kt. Paskyrus realiai neįgyvendinamą ar proporcingumo principo neatitinkančią baudžiamojo poveikio priemonę, jos tikslų visuma nebus įgyvendinta.

Nagrinėjamos bylos kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad nei BPK, nei Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo normos, kuriomis vadovaujantis vykdoma pagal BK 75 straipsnį paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – turtinės žalos atlyginimas ar pašalinimas, nereglamentuoja tos teismo nuosprendžio dalies, kuria, patenkinus civilinį ieškinį, iš nuteistojo yra priteista nukentėjusiajam turtinės ir (ar) neturtinės žalos atlyginimas, vykdymo. Teismo nustatyta baudžiamojo poveikio priemonės trukmė ir kitos sąlygos, pvz., skiriant šią priemonę teismo nustatyti žalos ar jos dalies atlyginimo terminai, apimtys, neturi teisinės reikšmės civilinio proceso teisės normų reglamentuojamam priteisto turtinės ir (ar) neturtinės žalos atlyginimo vykdymui visa jo apimtimi. CPK 584 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, kad teismo nuosprendžiai, nutartys ir nutarimai baudžiamosiose bylose, tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais, vykdomi pagal CPK VI dalyje išdėstytas taisykles. Pagal CPK 588 straipsnio 1 dalį teismo nuosprendžiai vykdomi po to, kai jie įsiteisėja, išskyrus atvejus, kai teismas nutaria juos vykdyti skubiai. Pagal CPK 646 straipsnio 1 dalį tuo atveju, kai išieškoma nusikalstama veika padaryta žala, teismas, vykdytinam sprendimui įsiteisėjus, vykdomąjį raštą išieškotojui išduoda ir be pastarojo prašymo. Todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, kasatoriaus argumentai, kuriais jis grindė netinkamą BK 69 straipsnio taikymą, t. y. kad, paskiriant nuosprendyje nurodytas baudžiamojo poveikio priemones ir įpareigojimus, nuteistoji per 36 mėnesius atlygintų tik 36 000 Eur, o ne visą priteistą žalos atlyginimą – 135 120,46 Eur, kad nustatyti baudžiamojo poveikio priemonės terminai reiškia teismo sprendimo, kuriuo priteistas žalos atlyginimas, atidėjimą ar išdėstymą ir kad civilinis ieškovas negalėtų iš karto inicijuoti viso priteistos žalos atlyginimo išieškojimo, yra nepagrįsti ir atmestini.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija atmetė civilinės ieškovės atstovo kasacinį skundą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-61-511/2021

BK 72 straipsnio 5 dalies taikymas

Dėl turto konfiskavimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje asmuo buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą. Pirmosios instancijos teismas nuosprendžiu kartu paskyrė baudžiamojo poveikio priemones: draudimą naudotis specialiąja teise vairuoti transporto priemones vienerius metus šešis mėnesius ir 34 MGL (1700 Eur) dydžio įmoką į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą. Apeliacinės instancijos teismas nuosprendį pakeitė ir, vadovaudamasis BK 72 straipsnio 5 dalimi, paskyrė automobilio vertę atitinkančios sumos dalies – 5000 Eur išieškojimą bei panaikino

nuosprendžio dalį, kuria asmeniui paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – 34 MGL (1700 Eur) dydžio įmoka į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nagrinėjamoje byloje keliamų klausimų aspektu aktualus turto konfiskavimo tikslas – panaikinti galimybę kaltininkui ar kitiems asmenims iš nusikalstamos veikos gauti turtinės naudos, t. y. padaryti nusikalstamą veiką ekonomiškai nenaudingą, taip pat išimti iš apyvartos turtą, kuris naudojamas nusikalstamai veikai daryti, o ne jį nubausti. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad teismų praktikoje nurodoma, jog nusikalstamos veikos padarymo priemonės, kitaip nei rezultato, konfiskavimo tikslas – pirmiausia atimti galimybę dar kartą panaudoti šią priemonę nusikalstamais tikslais, taip pat daryti atitinkamą prevencinį poveikį taip veikti linkusiems asmenims (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-315-303/2018, 2K-17-788/2019). Tuo tarpu BK 72 straipsnio 5 dalyje numatyta turto konfiskavimo nuostata siekiama užkirsti kelią atvejams, kai kaltininkas paslėpęs, išleidęs savo reikmėms ar praradęs konfiskuotiną turtą išvengtų turto konfiskavimo taikymo arba turto konfiskavimo negalima būtų taikyti dėl kitų priežasčių, ar toks konfiskavimas būtų netikslingas. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad įgyvendinant prevencinį poveikį, t. y. užtikrinant, jog atitinkama priemonė ateityje nebūtų pasinaudota, pirmiausia svarstyтина paties konfiskuotino turto (priemonės) paėmimo valstybės nuosavybės galimybė. Todėl tais atvejais, kai byloje nustatytas konfiskuotinas turtas, teismas pirma privalo įvertinti galimybę tokį turtą konfiskuoti, remdamasis BK 72 straipsnio 1–4 dalimis, ir, tik nesant tokios galimybės arba kai dėl tam tikrų priežasčių tai netikslinga, turėtų spręsti klausimą dėl konfiskuotino turto vertės išieškojimo, vadovaudamasis BK 72 straipsnio 5 dalimi. Tokiais atvejais, be kita ko, motyvuotina, kodėl byloje nenustatytos galimybės konfiskuoti pačią priemonę, kodėl tokios priemonės vertės (jos dalies) konfiskavimas yra tikslingesnis. Taikant BK 72 straipsnio 5 dalies nuostatas, t. y. konfiskuojant ne pačią nusikalstamos veikos padarymo priemonę, bet jos vertę pinigais, taip pat apsvaistoma, ar tokia baudžiamojo poveikio priemonė atitinka turto konfiskavimo tikslus, įvertinamas ir tokio išieškojimo proporcingumas.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad sprendimas konfiskuoti nusikalstamos veikos priemonės vertę priimamas, pirma, įvertinus turto konfiskavimo taikymo būtinumą ir proporcingumą, antra, konstatavus BK 75 straipsnio 5 dalyje nustatytą išimčių buvimą ir galiausiai nusprendus, ar proporcinga yra konfiskuoti visą ar tik dalį (ir kokią konkrečiai dalį) nusikalstamos veikos priemonės vertės. Taip pat teismas, įgyvendindamas jam suteiktą diskreciją dėl turto konfiskavimo taikymo atleidus asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, turėtų įvertinti šios teisinės priemonės suderinamumą su tais tikslais ir principais, kuriais buvo vadovaujama priimanant sprendimą asmenį atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės.

Šiuo atveju, teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas turto konfiskavimo taikymo būtinumą, išdėstė nenuoseklius argumentus, t. y., kad, viena vertus, turto konfiskavimas nagrinėjamoje byloje yra proporcinga baudžiamojo poveikio priemonė, kita vertus, pripažinta, kad automobilio konfiskavimas yra netikslinga priemonė, tačiau tai neužkerta kelio taikyti transporto priemonės vertės išieškojimą. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas turto konfiskavimo klausimą, vertino padarytos nusikalstamos veikos pavojingumą ir jos padarymo aplinkybes, o į asmenį charakterizuojančias aplinkybes neatsižvelgė, šios aplinkybės buvo įvertintos sprendžiant tik konfiskuotino turto vertės dydžio klausimą. Anot teisėjų kolegijos, toks sprendimo taikyti nusikalstamos veikos priemonės (automobilio) vertę atitinkančios pinigų dalies konfiskavimą motyvavimas lėmė netinkamą baudžiamojo įstatymo taikymą – byloje buvo atsižvelgta į pavienes atskiras veikos aplinkybes, turinčias įtakos veikos pavojingumo vertinimui, tačiau neatsižvelgta į turto konfiskavimo instituto esmę, asmens charakteristiką atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygų aspektu.

Tuo tarpu pirmosios instancijos teismas, teisėjų kolegijos nuomone, įvertino visas šiam klausimui spręsti reikšmingas aplinkybes, taip pat nustatė būtiną sąlygą atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą – pagrindą manyti, kad jis laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų (BK 40 straipsnio 2 dalies 4 punktas). Nebuvo suabejota, kad asmuo padaryta veika yra atsitiktinio pobūdžio ir kad galima tikėti, jog šis būdamas neblairvus nebevairuos. Konstatavus, kad asmuo laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų, nėra pagrindo teigti,

jog transporto priemonės palikimas savininko dispozicijai kels pavojų visuomenei. Išvardytos aplinkybės ir teismo įsitikinimas, kad asmuo daugiau nenusikals, anot teisėjų kolegijos, šioje byloje yra svarbus kriterijus, rodantis prevencinio poveikio tikslo pasiekimą be nusikalstamos veikos padarymo priemonės konfiskavimo.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija panaikino apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-303/2021

BK 98 straipsnio taikymas

Dėl priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje asmeniui taikyta priverčiamoji medicinos priemonė – stacionarinis stebėjimas bendro stebėjimo sąlygomis specializuotoje psichikos sveikatos priežiūros įstaigoje, t. y. VŠĮ Rokiškio psichiatrijos ligoninėje, už tai, kad jis apgaule vengė atsiskaityti už suteiktas vežimo paslaugas ir taip padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 186 straipsnio 2 dalyje. Byloje nustatyta, kad asmuo, žinodamas, jog neturi pinigų atsiskaityti už taksi vežimo paslaugas, išsikvietė taksi automobilį, naudojosi teikiamomis vežimo paslaugomis – penkias valandas važinėjosi savo nurodytomis kryptimis be konkretaus adreso, tačiau už suteiktas paslaugas neatsiskaitė, taip padarė nedidelę – 204,77 Eur – turtinę žalą nukentėjusiajam.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal BK 98 straipsnio 1 dalį priverčiamąsias medicinos priemones teismas gali taikyti asmenims, kurie teismo pripažinti nepakaltinamais ar ribotai pakaltinamais, taip pat asmenims, kuriems po nusikalstamos veikos padarymo ar bausmės paskyrimo sutriko psichika ir dėl to jie negali suvokti savo veiksmų ar jų valdyti. Jų taikymo tikslas yra išgydyti asmenį, padariusį įstatymo uždraustą pavojingą veiką, jį prižiūrint ar izoliuojant gydymo metu nuo visuomenės, taip siekiant apsaugoti tiek visuomenę nuo tokio asmens galimų pavojingų veikų, tiek patį uždraustą veiką padariusį asmenį nuo jam gresiančių pavojų. Pirmiau nurodytas BK straipsnis nustato galimybę pagal poreikį taikyti ambulatorinį stebėjimą pirminės psichikos sveikatos priežiūros sąlygomis arba stacionarinį stebėjimą bendro arba sustiprinto, arba griežto stebėjimo sąlygomis specializuotose psichikos sveikatos priežiūros įstaigose. Šiame straipsnyje nenustatyta, už kokias padarytas pavojingas veikas teismas gali paskirti kurią nors iš minėtų priverčiamųjų medicinos priemonių. Pagal baudžiamąjį įstatymą teismas turi diskreciją savo nuožiūra spręsti klausimą dėl būtinybės asmeniui taikyti priverčiamąsias medicinos priemones ir parinkti tokių priemonių rūšį. Kita vertus, baudžiamasis įstatymas nustato pagrindinius kriterijus, į kuriuos teismas atsižvelgia parinkdamas priverčiamąsias medicinos priemones: 1) psichikos sutrikimą ir jo sunkumą, 2) padarytos veikos pobūdį, 3) pavojų, kurį asmuo gali kelti savo ar kitų asmenų gyvybei ar sveikatai (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-343-648/2015).

Teisėjų kolegija pabrėžė, kad nors teismų praktikoje laikoma, kad pagrindinis kriterijus parenkant bet kurią priverčiamąją medicinos priemonę yra psichikos sutrikimo pobūdis, reikalaujantis tam tikro stebėjimo ir gydymo režimo, asmens psichikos sutrikimo laipsnio nustatymas yra specialiujų žinių reikalaujantis klausimas, ir šiuo atveju ypatingą reikšmę įgyja teismo ekspertų – psichiatrų išvados ir rekomendacijos, tačiau tai nereiškia, kad šis kriterijus yra vienintelis. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad teismas turi atsižvelgti ir į padarytos veikos pobūdį. Šiuo atveju, pasak teisėjų kolegijos, pirmosios instancijos teismas atsižvelgė tik į ekspertų nustatytą asmens psichinės sveikatos būklę ir į ekspertizės akte nurodytą asmeniui taikytiną gydymo būdą – stacionarinį stebėjimą psichiatrijos ligoninėje bendro režimo sąlygomis. Tačiau teismas šiame kontekste visiškai nevertino padarytos veikos pobūdžio. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad padaryta veika pagal Baudžiamojo kodekso skirstymą, vertinant pavojingumo laipsnį, yra švelniausia – baudžiamasis nusižengimas, už kurį nustatytos bausmės, nesusijusios su laisvės atėmimu, išskyrus areštą. Šiuo atveju teismas turėjo įvertinti ir tai, kad veika, nors ir padaryta naudojant apgaule, įstatymo leidėjo manymu, nėra tiek pavojinga, kad reikėtų ją padariusį asmenį izoliuoti. Anot teisėjų kolegijos, teismai nepateikė įrodymų ir neišdėstė motyvų, kurie sudarytų pagrindą išvadai,

kad asmuo, kuriam taikytos priverčiamosios medicinos priemonės, pagal veikos pobūdį ir savo psichinę būseną yra pavojingas kitiems asmenims ir aplinkai, kad jam reikėtų taikyti *ultima ratio (kraštutinė priemonė)* – radikalų laisvės suvaržymą izoliuojant jį nuo visuomenės. Atsižvelgdamas į tai, teisėjų kolegijos nuomone, teismas turėjo ieškoti galimybių taikyti ambulatorinį stebėjimą pirminės psichikos sveikatos priežiūros sąlygomis, tačiau to nepadarė.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija pakeitė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis ir asmeniui nutarė taikyti ambulatorinį stebėjimą pirminės psichikos sveikatos priežiūros sąlygomis.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-89-697/2021

BK 171 straipsnio taikymas

Dėl trukdymo atlikti religines apeigas ir saviraiškos laisvės

Šioje baudžiamojoje byloje teismai priėmė skirtingus sprendimus. Pirmosios instancijos teismas, pritaikęs BK 37 straipsnį atleido kaltinamuosius nuo baudžiamosios atsakomybės dėl veikų mažareikšmiškumo ir bylą jiems nutraukė. Apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir priėmė naują nuosprendį, kuriuo E. V. nuteisė pagal BK 24 straipsnio 4 dalį ir 171 straipsnį, M. P., A. S. – pagal BK 171 straipsnį, o V. C. baudžiamąjį procesą nutraukė jam mirus, už tai, kad, veikdami kartu, pagal E. V. iš anksto sukurtą scenarijų, kuriame pastarasis surašęs veikėjų veiksmus, dialogus ir bruožus, tokiu būdu organizavo viešą pasirodymą bažnyčioje ir jo metu įžūliais veiksmais sutrikdė religines apeigas.

Teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo tai, kad BK 171 straipsnyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė tam, kas necenzūriniais žodžiais, įžūliais veiksmais, grasinimais, patyčiomis ar kitais nepadoriais veiksmais sutrikdė valstybės pripažintos religinės bendruomenės ar bendrijos pamaldas ar kitas apeigas arba iškilmes. Šio straipsnio prasme pamaldos ar kitos apeigos arba iškilmės gali būti, pvz., mišios, krikšto, sutuoktuvių apeigos, krikštynos ir kitos religinės apeigos bei kulto ceremonijos, atliekamos pagal Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 8 straipsnio nuostatas. Viešų religinių iškilmių ar apeigų sutrikdymo atveju pažeidžiama ir viešoji tvarka. Tad BK 171 straipsnyje įtvirtinta norma yra specialioji BK 284 straipsnio atžvilgiu, kai pažeidžiant viešąją tvarką sutrikdomos religinės apeigos. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad atsakomybė pagal BK 171 straipsnį kyla tuomet, jeigu religinės apeigos ar iškilmės sutrikdomos šio straipsnio dispozicijoje nurodytais veiksmais, tačiau įstatymas nepateikia baigtinio šių veiksmų sąrašo. Tokiais veiksmais gali būti pripažinti ir kitokie negatyvūs veiksmai, rodantys kulto objektų ir religinių apeigų sakralumo negerbimą, kuriais sukeliama neigiami padariniai – sutrikdomos religinės bendruomenės ar bendrijos apeigos ar iškilmės. Religinių apeigų ar iškilmių sutrikdymu laikytinos priverstinės pertraukos, atėmimas galimybės apeigas pradėti, tęsti ir pan.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šiuo atveju veika padaryta rugpjūčio 15 d. – per Švenčiausios Mergelės Marijos Ėmimo į dangų šventę (Žolinę), kuri yra viena svarbiausių Romos katalikų religiją išpažįstančių žmonių švenčių ir kuri dėl savo svarbos valstybės mastu yra pripažinta nedarbo diena. Šiame kontekste, anot teisėjų kolegijos, svarbu ir tai, kad įvykių vieta – to paties pavadinimo parapijos bažnyčia, kurioje tą dieną kasmet švenčiami Žolinės tituliniai atlaidai ir į bažnyčią susirenka itin daug žmonių; minėta parapija yra teritorijoje, kurioje gyvena daug lenkų tautinės mažumos gyventojų, kur gilios religinės tradicijos; ši religinė šventė vietos gyventojams ypač svarbi ir jos šventimas dalies to krašto gyventojų siejamas su jų tautiniu tapatumu, todėl šis klausimas yra jautresnis ir užtikrinimas jiems teisės netrukdomai atlikti religines apeigas reikalauja didesnio dėmesio. Kartu teisėjų kolegija pabrėžė, kad nors dalis šventės dalyvių paties įvykio nematė, dalis nesuprato, kas vyksta, dalis šventės dalyvių nuteistųjų veiksmus priėmė kaip pasityčiojimą iš jų religijos ir tautinio tapatumo. Iš Vilniaus arkivyskupijos rašto matyti, kad šitaip į šį įvykį žiniasklaidoje sureagavo ir į šventę atvykę svečiai iš Lenkijos.

Teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjama veika buvo įvykdyta religinių apeigų metu. Žolinės titulinį atlaidų šventimas bažnyčioje prasidėjo 8.00 val. ir tęsėsi atliekant religines apeigas

– bendrą susirinkusių tikinčiųjų rožinio maldą, privačią tikinčiųjų maldą, religinių giesmių giedojimą, išpažinčių klausymą. Iškilmingų šv. Mišių šventimas turėjo prasidėti 9.00 val., tuo tarpu nagrinėjama veika padaryta po pasibaigusios bendros tikinčiųjų rožinio maldos ir prieš pat numatytą šv. Mišių pradžią. Tuo metu tikintieji priima Atgailos sakramentą, t. y. atlieka išpažintis ir privačias atgailos maldas, tai yra religinių apeigų dalis prieš šv. Mišių šventimą. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad dėl nuteistųjų elgesio buvo nutrauktas išpažinčių klausymas, privačios maldos, kunigas turėjo aiškintis su nuteistaisiais dėl jų elgesio ir išlydėti juos iš bažnyčios, o išlydėjęs susirinkusiems paaiškinti, kad incidentas su šventės renginiais nesusijęs, ir raminti tikinčiuosius. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, teismai teisingai konstatavo, kad buvo sutrikdytos religinės apeigos.

Pasisakydama dėl kasatoriaus argumentų, kad nuteistųjų elgesys teismų nepagrįstai pripažintas įžūliu, teisėjų kolegija pažymėjo, jog skirtingose viešose vietose taikomi skirtingi elgesio standartai. Vienaip būtų vertinti, pvz., aktorių veiksmai aikštėje, šou renginyje ar pan., kur provokuojantis elgesys gali ir net turi būti toleruojamas, jei nekurstoma neapykanta. Kitaip jis vertintinas religinio kulto objekte apeigų metu, kur su religinėmis apeigomis nesusiję veiksmai galimi tik bažnyčios vyresnybei leidus ir kur turi būti išlaikoma pagarba kulto vietos ir religinių apeigų sakralumui, apeigų dalyviams bei rimtis. Tuo tarpu byloje nustatyta, kad nuteistieji šių reikalavimų nesilaikė. Maža to, reklamuodami šou renginį maldos namuose, kur gausiai susirinkę žmonės šventė religines iškilmes, nuteistieji įsiterpė į tikinčiųjų religines apeigas, bažnyčios patriarchą pavaizduodami kaip juokdari, tokiaime kontekste jie naudojo tikinčiųjų garbinamus religinius simbolius, kaip antai kryžių su Nukryžiuotuoju, ir imitavo dvasininkų liturginius veiksmus, kaip antai pašventinimą. Teisėjų kolegijos nuomone, bylos kontekste neatrodo atsitiktinė ir jų parinkta nederama sąsaja – aiškinant, kad tai šventa žolė, bažnyčioje tikintiesiems buvo dalijami daiktai, imituojantys narkotikų suktines, – tam tikros socialinės grupės žargonu taip vadinama „žolė“, – didžiosios religinės šventės – Žolinės, kuri turi visai kitą ir tikinčiųjų garbinamą prasmę, proga. Aptartoje situacijoje tokie nuteistųjų veiksmai teisėjų kolegijos vertintini kaip pažeidžiantys tikinčiųjų katalikų religinės bendruomenės narių, pripažįstančių tos religinės bendruomenės taisykles, garbinimo objektus, mokymą ir institucijas bei praktikuojančių religines apeigas, orumą; taip pat šiais veiksmais šiurkščiai pažeistos skirtingų pažiūrų visuomenės narių tarpusavio bendravimo normos. Taigi teisėjų kolegijos vertinimu, šie nuteistųjų veiksmai pirmiau išdėstyta nagrinėjamo įvykio kontekste teismų pagrįstai pripažinti įžūliais.

Kasaciniame skunde taip pat buvo teigiama, kad teismai pažeidė nuteistųjų konstitucinę teisę į įsitikinimų ir saviraiškos laisvę, įtvirtintą Konstitucijos 25 straipsnyje, nes aktoriai bažnyčioje atliko performansą, taip panaudodami metaforą, kuria buvo siekiama sukelti visuomenės diskusiją apie pedofiliją tarp dvasininkų. Šiame kontekste teisėjų kolegija pastebėjo, jog bažnyčioje nuteistųjų atlikti veiksmai laikytini saviraiška. Savo turiniu tai buvo komercinio šou renginio reklama. Tačiau kartu teisėjų kolegija nurodė, kad asmenys nuteisti ne už pačią saviraišką, jos idėją, pasirinktą išraiškos formą ir būdą kaip tokius, bet už viešosios tvarkos pažeidimą, kuriuo sutrikdytos religinės iškilmės ir apeigos, kas užtikrinant Konstitucijos 26 straipsnyje įtvirtintą žmogaus konstitucinę teisę yra uždrausta įstatymu – BK 171 straipsniu, nustatant už tai atitinkamą atsakomybę. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad tokio kasatoriaus nurodomo tikslo – sukelti visuomenės diskusiją apie pedofiliją tarp dvasininkų – šie veiksmai, arba, kaip teigiama skunde, performansas neatspindėjo, bent jau tokios sąsajos objektyviai iš šalies neįžiūrimos. Tačiau, anot teisėjų kolegijos, net jei toks tikslas ir buvo, tai jo įgyvendinimas, atsižvelgiant į pasirinktą laiką ir vietą, nebuvo proporcingas kitų žmonių konstitucinių teisių pažeidimo atžvilgiu.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija atmetė nuteistųjų gynėjo ir asmens, kuriam baudžiamasis procesas nutrauktas jam mirus, atstovės atstovo kasacinį skundą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-56-511/2021

BK 228 straipsnio dalies taikymas

Dėl didelės žalos požymio

Šioje baudžiamojoje byloje asmuo nuteistas pagal BK 228 straipsnio 1 dalį už tai, kad, būdamas valstybės tarnautojui prilygintas asmuo, t. y. uždarnosios akcinės bendrovės Visagino atominės elektrinės (toliau – UAB VAE) generalinis direktorius, piktnaudžiaudamas tarnybine padėtimi, nesilaikydamas Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų už didelę pinigų sumą įsigijo paslaugas iš savo nuožiūra pasirinkto paslaugų teikėjo, tokiais veiksmais valstybei, kaip įmonės akcininkei, padarydamas didelę turtinę ir neturtinę žalą.

Plenarinė sesija pažymėjo, kad baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą (BK 228 straipsnis) gali būti taikoma tik nustatius didelės žalos požymį. Nepritartina tokiai teismų praktikai, kai bet kokie teisės aktų, reglamentuojančių valstybės tarnautojų atliekamas funkcijas, pažeidimai kvalifikuojami kaip nusikalstamas piktnaudžiavimas neanalizuojant, ar yra pakankamas padarytų veiksmų pavojingumas, ar yra pakankamai duomenų išvadai apie didelės žalos padarymą, neįvertinant kitų teisės šakų normų veiksmingumo atkuriant pažeistas teises ir nubaudžiant teisės aktų reikalavimus pažeidusius asmenis. Nagrinėjamu atveju neginčijama, kad buvo padarytas viešųjų pirkimų taisyklių pažeidimas ir jis pripažintinas šiurkščiu, nes pasibaigus viešųjų ryšių paslaugų sutarties galiojimui, nesilaikant viešųjų pirkimų įstatyme nustatytos tvarkos, buvo išnaudota iš bendrovės komunikacijos biudžeto rezervo gauta 3 127 625 Lt (905 822,81 Eur) suma viešųjų ryšių paslaugoms apmokėti. Todėl, anot plenarinės sesijos, remiantis aptarta teismų praktika, yra būtina įvertinti kitų sąlygų, leidžiančių taikyti baudžiamąją atsakomybę, buvimą nuteistojo veikoje – būtent žalos ir kaltės.

Didelė turtinė žala BK 228 straipsnio prasme kasacinėje praktikoje paprastai siejama su žala, viršijančia 250 MGL, nors, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, didele gali būti pripažinta ir mažesnio dydžio turtinė žala. Kita vertus, anot plenarinės sesijos, šios kategorijos bylose būtina įsitikinti padarytos žalos tikrumu, įvertinti ne vien tik pateiktuose dokumentuose esančią informaciją, bet ir objektyvių aplinkybių visumą, iš kurios galima spręsti, ar BK 228 straipsnyje nurodyti subjektai (valstybė, Europos Sąjunga, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo) patyrė realią žalą dėl valstybės tarnautojo (jam prilyginto asmens) veiksmų, jei taip, kokio dydžio ši žala yra. Baudžiamajame procese žala suprantama kaip konkrečios nusikalstamos veikos žalingi padariniai. Žalos samprata baudžiamojoje ir baudžiamojo proceso teisėje pirmiausia susijusi su nusikalstamos veikos, aprašytos BK specialiosios dalies straipsnyje, požymiais, kurių buvimas įrodinėjamas konkrečioje byloje. Dėl to duomenys, liudijantys, kad valstybės tarnautojas (jam prilygintas asmuo) veikė minėtų subjektų interesais, turi būti ištirti ir įvertinti, taip pat turi būti apskaičiuotas realus turtinės žalos dydis. Vertinant turtinės žalos tikrumą, atsižvelgtina į visumą objektyvių veikos padarymo aplinkybių, be kita ko, į tai, kaip buvo panaudotas turtas, kieno interesais veikė asmuo, koks padarytų pažeidimų pobūdis, mastas.

Nagrinėjamų aplinkybių aspektu plenarinė sesija pažymėjo, kad įmonės lėšų sumokėjimas už realiai atliktas tikslines paslaugas, nors ir pažeidžiant teisės aktų nustatytą tvarką (aktuali atveju Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatas), savaime nereiškia didelės turtinės žalos padarymo. Inkriminuojant turtinės žalos padarymą kaip BK 228 straipsnio 1 dalyje nustatytą nusikaltimo sudėties požymį, būtina nustatyti padarytą žalą, nurodytą Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.249 straipsnio 1 dalyje (tiesioginiai nuostoliai – turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos, negauta nauda ar negautos pajamos); taip pat konkretizuoti, kas – valstybė, Europos Sąjunga, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo ją realiai patyrė ir kokio dydžio ši turtinė žala yra. UAB VAE 100 procentų akcijų nuosavybės teise priklauso valstybei (jas patikėjimo teise valdo, naudoja ir disponuoja Lietuvos Respublikos finansų ministerija), bendrovės biudžeto rezerve lėšos komunikacijai buvo numatytos, leidimas jomis naudotis valdybos buvo suteiktas, nors nuteistajam ir nepranešus valdybai šiam klausimui spręsti reikšmingų aplinkybių. Kita vertus, nustatyta ir tai, kad už realiai atliktas viešųjų ryšių paslaugas buvo sumokėta (PVM sąskaitos faktūros, atliktų darbų perdavimo–priėmimo aktas, sąmatos ir kt.) iš tam skirto bendrovės biudžeto, paslaugos suteiktos, ginčo dėl suteiktų viešųjų ryšių paslaugų nėra. Tuo tarpu teismai turtinės žalos

padarymą nustatė įvertinę tik nuteistojo padarytus Viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimus, tačiau atskirai nenustatinėjo ir nevertino, kokia reali turbinė žala (tiesioginiai nuostoliai, turėtos išlaidos; negauta nauda ar negautos pajamos) buvo padaryta valstybei.

Turtinės žalos realumo aspektu plenarinė sesija pažymėjo, kad viešojo pirkimo sutartis – atlygintinis sandoris, sprendžiant dėl jo atlygintinumo, vertinama jos ekonominė nauda perkančiosioms organizacijoms ir tiekėjams; tai, kad perkančioji organizacija negauna (ar ne visada gauna) tiesioginės naudos iš viešojo pirkimo sutarties, kaip jos rezultato, ypač kai atlieka viešąsias, įstatymų suteiktas funkcijas, nereiškia, kad sutarties sudarymas jai neturi ekonominės vertės, nes būtent viešojo pirkimo sutarties sudarymas jai leidžia pirmiau nurodytas funkcijas įgyvendinti. Nagrinėjamoje byloje yra konstatuoti Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatų pažeidimai, tačiau nustatyti ir kiti teisiškai reikšmingi faktai – viešųjų ryšių paslaugos realiai suteiktos, už šias paslaugas atsiskaityta iš bendrovės biudžeto rezervo lėšų komunikacijai, taigi faktinis viešųjų ryšių paslaugų teikimas jau yra įvykęs, šis sandoris sukėlė tam tikrus materialius (faktinius) padarinius. Atitinkamai, esant paslaugų teikimo faktui, atlyginimo dydis už suteiktas paslaugas negali būti nustatomas pagal teisės aktų reikalavimų neatitinkančios sutarties sąlygas, tokių paslaugų vertė apskaičiuotina pagal analogiško sandorio vertės kriterijų (ar kitus teisingo atlyginimo metodus). Atsižvelgdama į tai, plenarinė sesija pažymėjo, kad dėl turtinės žalos dydžio BK 228 straipsnio prasme gali būti sprendžiama tik prieš tai nustačius ir įvertinus realią suteiktų viešųjų ryšių paslaugų vertę. Plenarinė sesija sprendė, kad kasacine tvarka apskūstoje apeliacinės instancijos teismo nutartyje nėra pateikta pakankamai teisinių argumentų, pagrindžiančių tiek padarytos turtinės žalos faktą, tiek ir šios žalos dydį. Nagrinėjamoje byloje išvada dėl didelės turtinės žalos valstybei padaryta formaliai, atsietai nuo visumos įvertinus tik tą aplinkybę, kad UAB „V.R.“ be sutarties buvo sumokėta 3 127 625,08 Lt (905 822,83 Eur) (su PVM), tačiau nebuvo nustatyta suteiktų paslaugų atitiktis jų paskirčiai, jų suteikimo laikas (iki referendumo ar po jo) ir kitos realios žalos klausimams spręsti reikšmingos aplinkybės. Plenarinės sesijos vertinimu, byloje nepaneigus teisiškai reikšmingo fakto dėl viešųjų ryšių paslaugų suteikimo, liko tinkamai nenustatytas ir galimai padarytos turtinės žalos dydis.

Kartu plenarinė sesija pasisakė ir dėl to, kad sprendžiant dėl didelės neturtinės žalos kilimo valstybės tarnautojui (jam prilygintam asmeniui) pažeidus viešųjų pirkimų sritį reguliuojančius teisės aktus, aktualu įvertinti byloje nustatytų aplinkybių visumą, be kita ko, minėtų pažeidimų pobūdį ir priežastis, išsiaiškinti, ko iš tiesų buvo siekiama minėtais veiksmais; ar jiems yra būdingas korupcinis pobūdis, savanaudiški tikslai; ar realiai suteiktos įsigytos paslaugos (atlikti darbai), ar jų kaina yra aiškiai per aukšta; kaip minėti veiksmai vertintini proporcingumo, racionalumo aspektu. Be to, vertinant šį požymį būtina atsižvelgti ir į Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatyme aptartus valstybės tarnybos principus bei konkrečioje byloje reikšmingas aplinkybes – 2012 metų birželio mėnesį Lietuvos Respublikos Seimo priimtas įstatymų dėl „LR energetinės nepriklausomybės strategijos“ nuostatas ir kryptis bei kiek šiuo atveju viešųjų ryšių paslaugų rezultatai galėjo lemti siekiamus tikslus. Atsižvelgtina ir į tarptautiniame teisiniame reguliavime bei Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje įtvirtintas viešųjų pirkimų nuostatas, pagal kurias leidžiama nukrypti nuo taisyklių, užtikrinančių Europos Bendrijos steigimo sutartimi pripažintų teisių veiksmingumą viešųjų pirkimų srityje. Be kita ko, byloje padaryti teisės aktų pažeidimai vertintini ir atitinkamos Lietuvos politinės, ekonominės situacijos, strateginių uždavinių, valstybės nustatytų tikslų įgyvendinimo aspektu. Šių aplinkybių visapusiškas įvertinimas sudaro prielaidas išvadai, ar teisės aktų pažeidimai buvo nulemti privačių interesų, ar viešieji pirkimai buvo naudojami asmeniniam ar nepagrįstam atskirų asmenų pasipelnymui, atitinkamai ar veikoje yra būtinas piktnaudžiavimo požymis – didelė žala.

Plenarinės sesijos vertinimu, byloje nurodytos aplinkybės, konstatuojant didelės neturtinės žalos požymį, apeliacinės instancijos teismo nenagrinėtos, atitinkamai apeliacinės instancijos teismas nepateikė pagrįstų argumentų, ar byloje nustatyti nuteistojo interesai dominavo viešųjų interesų atžvilgiu. Taigi plenarinė sesija sprendė kad, kasacine tvarka apskūstoje apeliacinės instancijos teismo nutartyje didelės neturtinės žalos požymis konstatuotas formaliai, pagrįstas tik

turtinės žalos padarymo, nuteistojo einamų pareigų ir viešųjų pirkimų sritį reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų faktų.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, plenarinė sesija panaikino apeliacinės instancijos nutartį ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-59-495/2021

BK 284 straipsnio taikymas

Dėl viešosios tvarkos sutrikdymo ir vandališkų veiksmų

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje asmenys nuteisti pagal BK 284 straipsnį už tai, kad viešojoje vietoje, parduotuvės automobilių stovėjimo aikštelėje, veikdami bendrai su kitais nuosprendyje nurodytais asmenimis, be jokio pateisinamo motyvo ir priežasties įžūliu elgesiu aplinkinių atžvilgiu piktybiškai tyčiojosi iš visuotinai priimtų padoraus elgesio normų kitų asmenų akivaizdoje, tai pastariesiems sukėlė pasipiktinimą, kiti nusikaltime dalyvavę asmenys dar ir smurtavo prieš nenustatytus asmenis, pagrobė svetimą turtą, taip visi nusikaltime dalyvavę asmenys įžūliu elgesiu ir vandališkais veiksmais sutrikdė prekybos centro normalią darbinę veiklą ir funkcionalumą, demonstravo nepagarbą aplinkiniams ir aplinkai bei sutrikdė visuomenės rimtį ir tvarką.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nuteistieji kartu su kitais „Lietuvos ryto“ krepšinio klubo sirgaliais iš Vilniaus į Kauną vyko ne atsitiktinai, o turėdami konkretų tikslą – sumušti „Žalgirio“ krepšinio klubo sirgalius ir atimti iš jų sirgalių atributiką. Įvykio metu nuteistieji ir jų bendrininkai, nepaisydami viešosios tvarkos reikalavimų, turėdami akivaizdžią intenciją fiziškai smurtauti, įvykio vietos vaizdo stebėjimo kameroms užfiksavus 25 agresyviai nusiteikusių, tamsiai apsirengusių žmonių grupę, kurios dalis maskavo veidus kaukėmis, gobtuvais, ieškojo su „Žalgirio“ klubo atributika esančių asmenų. Teisėjų kolegijos vertinimu, tokie veiksmai nesusiję nei su sportine konkurencija tarp konkuruojančių komandų sirgalių, nei su žmonių bendrabūvio ir padoraus elgesio normomis. Dėl to teisėjų kolegija sprendė, kad nuteistųjų veiksmai pagrįstai kvalifikuoti pagal BK 284 straipsnį.

Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nagrinėjamoje byloje nuteistieji pagal BK 284 straipsnį nuteisti ne tik už tai, kad įžūliu elgesiu ir piktybiškomis patyčiomis demonstravo nepagarbą aplinkiniams ir aplinkai bei sutrikdė visuomenės rimtį ir tvarką, bet ir už tai, kad tai padarė vandališkais veiksmais. Visuomenės rimties ir tvarkos sutrikdymas vandališkais veiksmais yra vienas iš alternatyvių BK 284 straipsnyje nustatyto nusikaltimo požymių. Vandalizmu paprastai pripažįstamas nemotyvuotas, betikslis, beprasmis turto, kuris turi kultūrinę, inžinerinę ar kitokią socialinę vertę, gadinimas, niokojimas ar naikinimas. Atsižvelgdama į nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegija pritarė kasacinio skundo argumentams, kad šiuo atveju BK 284 straipsnyje nustatyto nesunkaus nusikaltimo požymis – vandališkų veiksmų padarymas – nuteistiesiems inkriminuotas nepagrįstai. Nuteistųjų padarytas viešosios tvarkos pažeidimas pasireiškė įžūliu elgesiu ir piktybišku tyčiojimusi iš bendrų elgesio normų, susijusių su pagarba kito krepšinio klubo sirgaliams, kitų žmonių užpuolimu, fizinio smurto prieš juos panaudojimu viešojoje vietoje, kartu pagrobiant vieno jų turtą (sirgalių atributiką), tačiau tai nelaikytina BK 284 straipsnio prasme suprantamais vandališkais veiksmais. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad byloje nėra duomenų, jog įvykio metu nuteistieji ir jų bendrininkai būtų gadinę, niokoję ar naikinę kokį nors turtą, juolab turintį kultūrinę, istorinę ar kitokią socialinę vertę. Atsižvelgdama į tai teisėjų kolegija sprendė, kad kasatoriams ir kitiems nepadavusiems skundų nuteistiesiems inkriminuoti vandališki veiksmai šalintini iš apkaltinamajame pirmosios instancijos teismo nuosprendyje suformuluoto kaltinimo padarius viešosios tvarkos pažeidimą.

Taigi teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, nuteistųjų veiką kvalifikuodami pagal BK 284 straipsnį, tinkamai aiškino bei taikė baudžiamąjį įstatymą ir teisės taikymo klaidos nagrinėjamoje byloje nepadarė. Kartu nurodė, kas teismų sprendimai keistini

vien tik dėl netinkamai nustatyto vieno iš BK 284 straipsnio objektyviosios pusės požymių, jį iš visiems šioje byloje nuteistiesiems nustatyto viešosios tvarkos pažeidimo aprašymo pašalinant.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-101-489/2021

BK 286 straipsnio taikymas

Dėl pasipriešinimo policijos pareigūnų veiksams

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje teismai priėmė skirtingus sprendimus – pirmosios instancijos teismas kaltinamąjį pagal BK 286 straipsnį, 178 straipsnio 1 dalį nuteisė. Apeliacinės instancijos teismas nuosprendžiu panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį ir pagal BK 286 straipsnį asmenį išteisino, nurodydamas, kad atsakomybė pagal BK 286 straipsnį kyla tik už pasipriešinimą teisėtiems policijos pareigūnų veiksams, o šiuo atveju pareigūno veiksmai buvo neteisėti.

Teisėjų kolegija sprendė, kad vertindamas policijos pareigūno veiksmus kaip neteisėtus ir tuo pagrindu išteisindamas asmenį pagal pirmiau nurodytą baudžiamąjį įstatymą, apeliacinės instancijos teismas pernelyg siaurai aiškino Lietuvos Respublikos policijos įstatymo, reglamentuojančio pareigūnų įgaliojimus, teises ir pareigas, nuostatas bei klaidingai interpretavo byloje nustatytas aplinkybes. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, kaip nustatyta byloje, policijos pareigūnai, gavę pranešimą apie tai, kad ežero pakrantėje grupė jaunuolių triukšmauja, girtauja ir kabinėjasi prie praeivių, atvyko į įvykio vietą ir, pamatę ant suolo sėdinčius vaikus, pareikalavo pateikti asmens tapatybę patvirtinančius dokumentus. Nuteistajam nurodžius, kad dokumento neturi, policijos pareigūnas pareikalavo eiti prie tarnybinio automobilio asmens tapatybei nustatyti. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, tuo metu policijos pareigūnas neturėjo tikslo sulaikyti nuteistąjį ir pristatyti jį į policijos tarnybinę patalpą. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad priešingai nei nurodo apeliacinės instancijos teismas, pagal Policijos įstatyme įtvirtintą teisinį reguliavimą, policijos pareigūnai, gavę pranešimą apie daromą teisės pažeidimą ir nuvykę į įvykio vietą, nagrinėjamoje situacijoje turėjo teisinį pagrindą nustatyti visų įvykyje dalyvavusių asmenų tapatybes ir šis teisetas reikalavimas įvykio vietoje buvusiems asmenims, tarp jų ir nuteistajam, buvo privalomas. Kadangi nuteistasis neturėjo prašomo dokumento, pareigūnui pareikalavus, jis privalėjo eiti prie policijos tarnybinio automobilio asmens tapatybei nustatyti.

Teisėjų kolegija nurodė, kad tai, jog nėra nustatyta, kad nuteistasis ar kartu su juo buvęs asmenys padarė kokį nors teisės pažeidimą, ir už tai jie nėra nubausti, nesuteikia pagrindo pripažinti, kad šiuo atveju pareigūno veiksmai buvo neteisėti. Esant tokioms aplinkybėms, nuteistojo atlikti veiksmai tuo metu, kai jis buvo vedamas už rankos (nes eiti geranoriškai prie tarnybinio automobilio tapatybei nustatyti atsisakė), pasireiškę sudavimu ranka per policijos pareigūno laikomą prietaisą „Tazer x 26“, ir paskesni jo veiksmai, kai buvo vedamas su antrankiais (nes bandė pabėgti), pasireiškę grasinimais policijos pareigūnui, t. y. sudeginti, užmušti, susidoroti, „užversti“, policijos pareigūno išvadiniu necenzūriniais žodžiais ir sudavimu jam kaire alkūne į ranką, pagrįstai pripažinti pasipriešinimu policijos pareigūnui. Teisėjų kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms, kad nuteistasis, atlikdamas šiuos veiksmus, suvokė, kad priešinasi policijos pareigūnui, ir norėjo taip veikti, t. y. veikė tiesiogine tyčia.

Remdamasi tuo, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, išteisindamas nuteistąjį dėl kaltinimo pagal BK 286 straipsnį, netinkamai aiškino Policijos įstatymo nuostatas ir padarė faktinių bylos aplinkybių neatitinkančią išvadą, kad policijos pareigūno veiksmai vykdant savo funkcijas buvo neteisėti, tai lėmė netinkamą baudžiamojo įstatymo – BK 286 straipsnio – pritaikymą. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria asmuo išteisintas pagal BK 286 straipsnį ir panaikintas bausmių pagal BK 286 straipsnį ir 178 straipsnio 1 dalį subendrinimas, panaikino ir dėl šios dalies paliko galioti pirmosios instancijos teismo apkaltinamąjį nuosprendį su pakeitimais.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-14-628/2021

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 3 straipsnio taikymas

Dėl non bis in idem (negalima dukart bausti už tą patį teisės pažeidimą) principo laikymosi

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje asmuo nuteistas pagal BK 222 straipsnio 1 dalį už jo vadovaujamos uždarnosios akcinės bendrovės apgaulingą buhalterinės apskaitos tvarkymą. Byloje nustatyta, kad nuteistasis įtakingam asmeniui – A.K. – tiesiogiai pareikalavus, pažadėjo bei davė ne mažiau kaip 7000 Eur kyšį, panaudodamas tretiesiems asmenims priklausančio namo remontui bendrovės medžiagas, techniką ir darbuotojų darbą. Taigi, buhalterinę apskaitą nuteistasis apgaulingai tvarkė siekdamas nuslėpti remonto darbus ir perkamas bei nurašomas remontui reikalingas medžiagas, kurios ir buvo kyšio dalykas.

Apeliaciniame skunde nuteistojo gynėjas nurodė, kad nuteistasis kreipėsi su pareiškimu į Specialiųjų tyrimų tarnybos atitinkamą valdybą pranešdamas, kad perdavė ne mažiau nei 7 000 Eur vertės statybinėmis medžiagomis suremontuojant trečiajam asmeniui priklausančią gyvenamąją namą, kyšį, kurį buvo priverstas duoti A. K. reikalavimu. Pagal minėtą pareiškimą buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl BK 227 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos. Nuteistasis buvo apklaustas kaip specialusis liudytojas, tačiau įtarimai jam pareikšti nebuvo, bet dėl jo priimta nutartis, kuria jis buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 227 straipsnio 6 dalį. Vėliau buvo nuspręsta pradėti jam ikiteisminį tyrimą dėl BK 222 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos nepaisant to, kad anksčiau jau įvertintos tos pačios faktinės aplinkybės bei priimtas sprendimas, kuriuo pareigūnai nuteistojo veiksniuose išvelgė tik BK 227 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos požymius, tačiau tuo pačiu nustatė pagrindą atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės.

Pirmosios instancijos teismas savo nuosprendyje pažymėjo, jog kaltinamasis buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės dėl BK 227 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos, o šioje byloje yra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už BK 222 straipsnyje nurodytą nusikalstamą veiką, todėl nėra baudžiamas antrą kartą už tą pačią nusikalstamą veiką. Apeliacinės instancijos teismas taip pat pripažino, kad nėra pagrindo daryti išvadą, kad nuteisus kaltinamąjį pagal BK 222 straipsnio 1 dalį buvo pažeistas *non bis in idem* principas, nes akivaizdu, kad jis buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės ir pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu pripažintas kaltu už skirtingo turinio, skirtingais veiksmais, siekiant skirtingų tikslų padarytas nusikalstamas veikas.

Išplėstinė teisėjų kolegija vertindama šią situaciją pažymėjo, kad apžvelgiamos bylos kontekste svarbu nustatyti: 1) ar ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis, patvirtinus prokuroro nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą nuteistajam BK 227 straipsnio 5 dalyje nurodytu pagrindu, laikoma baigiamuoju aktu (*res judicata*), kurį priėmus tampa negalimas tolesnis jo baudžiamasis persekiojimas dėl konkrečių byloje nustatytų aplinkybių; 2) ar nuteistasis buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės BK 227 straipsnio 5 dalies pagrindu dėl identiškų arba iš esmės tų pačių teisiškai reikšmingų faktų, dėl kurių buvo pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 222 straipsnio 1 dalį šioje byloje.

Kasacinis teismas nurodė, kad iš bylos medžiagos matyti, jog prokuroro nutarimu ikiteisminio tyrimo dalis dėl nusikalstamos veikos, nurodytos BK 227 straipsnio 1 dalyje, nutraukta, konstatavus, kad yra visos BK 227 straipsnio 5 dalyje nustatytos sąlygos atleisti nuteistąjį nuo baudžiamosios atsakomybės. Šis nutarimas patvirtintas ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi (BPK 214 straipsnio 2 dalis). Minėta nutartis nebuvo apskūsta ir įsiteisėjo per septynias dienas nuo nutarties gavimo dienos (BPK 212 straipsnio 4 dalis, 440 straipsnio 2 dalis). Anot išplėstinės teisėjų kolegijos, nekyla abejonių, kad šis sprendimas laikomas baigiamuoju aktu (*res judicata*), kurį priėmus tampa negalimas tolesnis nuteistojo baudžiamasis persekiojimas dėl tos pačios veikos (papirkimo), dėl kurios ir buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės. Taigi, kasacinio teismo vertinimu, esant šiai sąlygai, būtina nustatyti, ar BK 222 straipsnio 1 dalyje nurodyta veika

nuteistajam buvo inkriminuota dėl identiškų arba iš esmės tų pačių teisiškai reikšmingų faktų ir ar dėl šios veikos galima tęsti baudžiamąjį procesą.

Šiame kontekste išplėstinė teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad tais atvejais, kai veikų tapatumo klausimai sprendžiami padarius skirtinguose BK straipsniuose nurodytas nusikalstamas veikas, svarbiu faktų tapatumo kriterijumi *non bis in idem* prasme laikytina tai, kad vertinamos veikos sudaro idealiąją nusikalstamų veikų sutaptį.

Iš ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties ir prokuroro nutarimo matyti, kad galimas nuteistojo vykdytas papirkimas (duotas kyšis), be kita ko, pasireiškė tuo, jog, A. K. tiesiogiai pareikalavus, nuteistasis pažadėjo bei davė ne mažiau kaip 7000 Eur kyšį, panaudodamas kitiems asmenims priklausančio namo remontui bendrovės medžiagas, techniką ir darbuotojų darbą. Apžvelgiamoje byloje nuteistasis pagal BK 222 straipsnio 1 dalį nuteistas už apgaulingą bendrovės buhalterinės apskaitos tvarkymą atliekant remonto darbus ir perkant bei nurašant medžiagas, kurie ir buvo kyšio dalykas.

Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, bylos duomenys patvirtina, kad abi veikos buvo daromos įgyvendinant bendrą sumanymą ir vienu metu arba viena po kitos, per trumpą laiko tarpą – perkant medžiagas, atliekant remonto darbus bei nurašant medžiagas kituose objektuose. Šiuo konkrečiu atveju tikslas papirkti (duoti kyšį) lėmė kitų nusikalstamų veikų paskatas (motyvus). Anot kasacinio teismo, jei abi veikos būtų nagrinėjamos vienoje baudžiamojoje byloje, aptartoje situacijoje turėtų būti konstatuojama idealioji nusikalstamų veikų sudėtis. Tai pagrindžia teisiškai reikšmingų faktų tapatumą *non bis in idem* prasme. Šioje specifinėje papirkimo situacijoje (pažadas duoti kyšį paslaugomis, kurias galėjo suteikti tik nuteistojo vadovaujamas juridinis asmuo) realizuoti tokio pobūdžio pažado nebuvo galima kitaip, kaip tik nuslepiant, dangstant tokias paslaugas, darbus ir kartu apgaulingai tvarkant bendrovės buhalterinę apskaitą ar (ir) klastojant dokumentus. Tuo labiau, kad joks kitas apgaulingos buhalterinės apskaitos tikslas nebuvo nustatytas, jokių duomenų apie padarytą turtinę žalą, nesumokėtus mokesčius ir pan. byloje nėra. Dėl to visiškai nepagrįstai apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad veikos padarytos siekiant skirtingų tikslų ir yra pernelyg nutolusios viena nuo kitos.

Išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad BK 227 straipsnio 6 dalyje įtvirtintos normos paskirtis – skatinti asmenis, iš kurių reikalaujama kyšio ar kurie provokuojami duoti kyšį, prisipažinti ir padėti teisėsaugos institucijoms atskleisti korupcinius nusikaltimus. Atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės už papirkimą, tačiau leidžiant vykdyti baudžiamąjį procesą ir skirti bausmes už kitas veikas, galimai padarytas esant idealiajai nusikalstamų veikų sutapčiai (tapačiais veiksmams), ne tik būtų pažeidžiamas *non bis in idem* principas, įtvirtintas BK 2 straipsnio 6 dalyje, BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkte, Konstitucijoje, bet ir BK 227 straipsnio 6 dalyje esantis atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės institutas neatliktų savo paskirties.

Taigi, atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas sprendė, kad šioje byloje ikiteisminį tyrimą nutraukus ikiteisminio tyrimo teisėjos nutartimi, kuria buvo patvirtintas prokuroro nutarimas nutraukti ikiteisminio tyrimo dalį dėl BK 227 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos ir nuteistąjį atleidus nuo baudžiamosios atsakomybės už papirkimą, bei toliau tęsiant procesą jam dėl nusikalstamos veikos, nurodytos BK 222 straipsnio 1 dalyje, buvo pažeistas *non bis in idem* principas. Dėl to kasacinis teismas baudžiamąją bylą nuteistajam nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-32-719/2021

BPK 44 straipsnio 8 dalies taikymas

Dėl teisės į gynybą užtikrinimo

Šioje baudžiamojoje byloje nuteistojo gynėjas kasaciniame skunde, be kita ko, teigė, kad ikiteisminio tyrimo metu buvo šturkščiau pažeista nuteistojo teisė į gynybą, nes nebuvo užtikrintas pasirinkto gynėjo dalyvavimas atliekant proceso veiksmus. Kasatorius nurodė, kad jis pateikė prokuratūrai advokato orderį 2014 m. gruodžio 16 d. 16.00 val. ir nuo tada turėjo būti kviečiamas į visus proceso veiksmus, atliekamus su nuteistuoju, tačiau ikiteisminio tyrimo pareigūnai, žinodami,

kad jis gina nuteistąjį, atlikdami jo apklausą ir parodymų patikrinimą vietoje, sąmoningai ignoravo pareigą užtikrinti pasirinkto gynėjo dalyvavimą procese. Taigi kasatorius teisės į gynybą pažeidimą siejo su jo kaip gynėjo įstojimo į procesą momentu ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų pareigos užtikrinti pasirinkto gynėjo dalyvavimą procese nevykdymu.

Išplėstinė teisėjų kolegija sutiko su kasacinio skundo argumentais, kad, advokatui pateikus orderį byloje, pareiga užtikrinti gynėjo kvietimą dalyvauti procese tenka ikiteisminio tyrimo pareigūnui, prokurorui ar teismui, tačiau kartu pažymėjo, kad tokios pareigos įvykdymo prielaida yra žinojimas, kad advokatas yra pateikęs savo įgaliojimus procese patvirtinančius dokumentus. Šiame kontekste išplėstinė teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nagrinėjamoje byloje ikiteisminio tyrimo metu susiklosčiusios aplinkybės dėl ikiteisminio tyrimo atlikimo perdavimo kitai ikiteisminio tyrimo institucijai ir kitai prokuratūrai objektyviai lėmė situaciją, kad advokato orderis buvo pateiktas ne ikiteisminį tyrimą atliekančiai institucijai ir tyrimui vadovaujančiam prokurorui (dokumentų išsiuntimo ir jų pateikimo dieną nei prokurorė, nei tyrėja, kurioms buvo pateikti dokumentai, nebeturėjo procesinių įgaliojimų ikiteisminiame tyrime). Nors advokato kaltės šiuo atveju nėra, tačiau, kasacinio teismo vertinimu, negalima ir išvada, kad orderio pateikimas nurodytomis aplinkybėmis buvo tinkamas informavimas apie gynėjo ketinimus dalyvauti baudžiamajame procese.

Išplėstinė teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad pagal apeliacinės instancijos teismo nustatytas aplinkybes galima išvelgti įvairių teisėsaugos pareigūnų darbo organizavimo trūkumų ir nevisiškai tinkamą tarpusavio bendradarbiavimą bei veiksmų koordinavimą. Tačiau nagrinėjamo atveju apeliacinės instancijos teismas nenustatė pareigūnų tyčinio elgesio, kuriuo būtų siekiama varžyti nuteistojo teisę į pasirinkto gynėjo pagalbą. Taip pat nenustatytas ir pareigūnų nepateisinamas delsimas informuoti atitinkamas institucijas apie į bylą įstojusį pasirinktą gynėją. Išplėstinė teisėjų kolegija, įvertinusi susiklosčiusią procesinę situaciją, taip pat ir paties gynėjo elgesį pasirinkus apie savo įstojimą į procesą oficialiai pranešti nuotoliniais būdais, kurie neužtikrino atgalinio ryšio patvirtinimo nedelsiant, sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad nagrinėjamoje byloje nėra pagrindo konstatuoti nuteistojo teisės gintis padedant pasirinktam gynėjui pažeidimo.

Kasaciniame skunde nuteistojo gynėjas taip pat teigė, kad teisės į gynybą pažeidimas pasireiškė ir tuo, jog nuteistajam paskirtas gynėjas neužtikrino realios gynybos, nes su įtariamoju nebuvo susitikęs, nedavė patarimų, apklausos metu nereagavo į įtariamojo nurodytas aplinkybes dėl jam daryto spaudimo.

Atsakydama į šiuos kasacinio skundo argumentus išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad iš bylos medžiagos negalima daryti išvados, kad paskirto gynėjo nuteistojo gynyba buvo formali ir neveiksminga. Anot kasacinio teismo, paskirtas gynėjas pakankamai aktyviai dalyvavo nagrinėjant prokuroro pareiškimą dėl kardomosios priemonės – suėmimo skyrimo, palaikė įtariamojo poziciją neskirti griežčiausios kardomosios priemonės, uždavė klausimus įtariamajam, išdėstė motyvuotą poziciją dėl prokuroro pareiškimo. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad pagal apžvelgiamoje byloje teismų nustatytas aplinkybes nėra pagrindo daryti išvados, kad paskirtas advokatas ginti nuteistąjį būtų parinktas nesilaikant nustatytos tvarkos ar kad kiltų abejonių dėl jo paskyrimo skaidrumo.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad pirminėje ikiteisminio tyrimo stadijoje nuteistojo teisė į gynybą nebuvo pažeista, teisė turėti gynėją buvo užtikrinta. Be to, vėlesnėse baudžiamojo proceso stadijose, tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek ir bylą nagrinėjant teismuose, nuteistojo teisė į gynybą buvo realizuota per pasirinktą gynėją, baudžiamojo proceso metu jis turėjo visas procesines galimybes ginčyti ikiteisminio tyrimo pareigūnui duotų parodymų ir parodymų patikrinimo vietoje rezultatų gavimo teisėtumą, patikimumą, prieštarauti jų panaudojimui kaip įrodymų ir šia galimybe, padedamas pasirinkto gynėjo, pasinaudojo. Dėl to pirmiau nurodytus nuteistojo gynėjo kasacinio skundo argumentus atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-57-648/2021

BPK 44 straipsnio 8 dalies ir BPK 322 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl nuteistojo (išteisintojo) teisės į gynybą pažeidimo nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme

Šioje baudžiamojame byloje nuteistojo gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme buvo padaryti esminiai baudžiamojame proceso kodekso pažeidimai, nes buvo pažeista išteisinto asmens (vėliau apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu išteisinamasis nuosprendis panaikintas ir išteisintas asmuo – V. K. nuteistas pagal BK 284 straipsnį) teisė dalyvauti teismo posėdyje nagrinėjant jo bylą apeliacine tvarka ir suvaržyta teisė gintis pačiam ar per gynėją.

Kasacinis teismas nurodė, kad iš bylos medžiagos matyti, kad šaukimas išteisintajam V. K. išsiųstas 2020 m. rugpjūčio 20 d., įteiktas 2020 m. rugsėjo 12 d., jame nurodyta, kad jis šaukiamas atvykti į posėdį, kuris vyks 2020 m. rugsėjo 23 d. 9.00 val. Apeliacinės instancijos teismo posėdyje dalyvavo prokuroras, išteisintojo gynėjas, nukentėjusysis, o išteisintasis teismo posėdyje nedalyvavo. Kolegijos pirmininkas paklausė proceso dalyvių nuomonės dėl galimumo nagrinėti bylą jam neatvykus. Išteisintojo gynėjas išsakė nuomonę, kad prokuroro skundu prašoma pasunkinti išteisintojo padėtį, todėl klausimą dėl jo būtino dalyvavimo teismo posėdyje turėtų apsvarstyti teisėjų kolegija. Apeliacinės instancijos teismo kolegija, pasitarusi vietoje, nutarė skundą nagrinėti, nes, anot kolegijos, V. K. apie teismo posėdį pranešta tinkamai, prašymų atidėti skundo nagrinėjimą negauta.

Kasacinis teismas padarė išvadą, jog išteisintasis laiku ir tinkamai buvo informuotas apie gautą apeliacinį skundą, žinojo jo turinį, teikė rašytinį atsiliepimą, taip pat laiku ir tinkamai buvo informuotas apie apeliacinės instancijos teismo posėdžio vietą ir laiką. Šaukime taip pat buvo nurodyta, kad proceso dalyviai, įskaitant ir išteisintąjį, turi teisę dalyvauti teismo posėdyje. Todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, išteisintojo teisė žinoti apie apeliacinį procesą, jo pagrindą, laiką ir vietą, taip pat teisė dalyvauti šiame procese nebuvo apribota.

Kasaciniame skunde gynėjas taip pat teigė, kad išteisintojo dalyvavimas nagrinėjant bylą apeliacine tvarka tais atvejais, kai paduotas apeliacinis skundas asmens teisinę padėtį sunkinančiais pagrindais, yra būtinas.

Teisėjų kolegija atsakydama į šį kasacinio skundo argumentą pažymėjo, kad pats savaime tokio skundo padavimas nesuponuoja būtino išteisintojo (nuteistojo, taip pat asmens, kuriam byla nutraukta) dalyvavimo nagrinėjant bylą teisme. Apeliacinės instancijos teismas įpareigotas spręsti, ar galima nagrinėti bylą, jei kas nors iš proceso dalyvių (išskyrus prokurorą ir gynėją, kurių dalyvavimas nagrinėjant bylą apeliacine tvarka yra būtinas) neatvyko. Pirma, jei apeliacinis skundas paduotas remiantis nuteistojo padėtį bloginančiais pagrindais, teismas išsiunčia reikalavimą pristatyti suimtą nuteistąjį į apeliacinės instancijos teismą (BPK 319 straipsnio 2 dalis). Tuo tarpu laisvėje esančiam nuteistajam, išteisintajam ar asmeniui, kuriam byla nutraukta, išsiunčiami šaukimai (BPK 319 straipsnio 2 dalis). Toks šaukimas išteisintajam buvo išsiųstas ir jis jį gavo. Antra, jeigu bylą nagrinėjančio apeliacinės instancijos teismo teisėjas pranešėjas mano, kad nuteistojo ar išteisintojo dalyvavimas teismo posėdyje būtinas, apeliacinės instancijos teismas išsiunčia reikalavimą pristatyti suimtą nuteistąjį į teismą, o išteisintajam arba laisvėje esančiam nuteistajam – šaukimą (BPK 323 straipsnio 3 dalis). Šiame kontekste teisėjų kolegija nurodė, kad kasacinio teismo praktikoje kada nuteistojo ar išteisintojo dalyvavimas teismo posėdyje būtinas, išskiriamos, pvz., tokios situacijos: kai teismas nusprendžia atlikti įrodymų tyrimą, kai nuteistasis pageidauja dalyvauti teismo posėdyje ir pan. Nagrinėjamoje byloje įrodymų tyrimas nebuvo atliekamas, išteisintasis, žinojo apie teismo posėdį ir teikė atsiliepimą, neišreikšdamas prašymo atidėti posėdį.

Kitas gynėjo kasacinio skundo argumentas buvo tas, kad išteisintas asmuo – V. K. nebuvo tinkamai informuotas apie gynėjo paskyrimą, todėl negalėjo tinkamai pasinaudoti savo teise į gynybą. Teismo nutartis paskirti gynėją išteisintajam išsiųsta nebuvo, taigi jis nebuvo tinkamai informuotas apie jam parinktą valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikiantį gynėją ir neturėjo galimybės suderinti gynybos pozicijų, o tai sutrukdė jam veiksmingai pasinaudoti teise į gynybą.

Vertindamas šią situaciją kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad BPK 45 straipsnyje nustatyta teismo pareiga užtikrinti proceso dalyviams galimybę pasinaudoti savo procesinėmis teisėmis. Teismas, pripažindamas, kad proceso dalyvis baudžiamojoje byloje turi teisę gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą pagal BPK 51 straipsnį, privalo užtikrinti, kad ši pagalba būtų realiai įgyvendinta, be kita ko, kad asmuo turėtų laiko bei galimybių pasirengti gynybai (BPK 44 straipsnio 7, 8 dalys). Taigi, teismas, tinkamai informavęs asmenį apie jam paskirtą gynėją, kartu sudaro realias prielaidas asmeniui susižinoti su paskirtu gynėju ir pasirengti gynybai. Kartu kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad paskirtam gynėjui turi būti suteiktas pakankamas laikas pasirengti bylai, kitaip gali kilti abejonių dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos veiksmingumo.

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje apygardos teismo nutartis BPK 322 straipsnio 1 punkto pagrindu išteisintojo gynėju paskirti advokatą E. Jankaitį priimta 2020 m. rugsėjo 23 d. Tą pačią dieną vyko ir teismo posėdis. Nutartis skirti gynėją nebuvo išsiųsta V. K. Taigi, išteisintasis nebuvo informuotas apie jam parinktą valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikiančią gynėją ir neturėjo nei galimybės susižinoti su juo, nei laiko ir galimybių suderinti gynybos pozicijos, pasirengti gynybai per gynėją arba kartu su juo, o tai sutrukdė tuo metu išteisintajam veiksmingai pasinaudoti teise į gynybą.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad kasacinio skundo argumentai dėl nepagrįstai apribotos išteisintojo teisės apeliacinės instancijos teisme gintis per gynėją yra pagrįsti. Kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas nesilaikė BPK 44 straipsnio 8 dalies, 51 straipsnio 3 dalies reikalavimų ir šiuos pažeidimus pripažino esminiais, suvaržiusiais išteisintojo teisę gintis per gynėją ir sukliudžiusiais apeliacinės instancijos teismui išsamiai išnagrinėti bylą bei priimti teisingą sprendimą šioje byloje (BPK 369 straipsnio 1 dalies 2 punktas, 3 dalis). Dėl to apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino ir baudžiamąją bylą grąžino iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-99-976/2021

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl nekonkuravimo susitarimų komercinio atstovavimo teisiniuose santykiuose

Ieškovė prašė pripažinti negaliojančiais nuo sudarymo momento ieškovės ir atsakovės sudarytos komercinio atstovavimo sutarties (toliau – ir Sutartis) nuostatas, kuriomis šalys susitarė dėl nekonkuravimo. Ieškovės nuomone, minėtos komercinio atstovavimo sutarties nuostatos, kuriomis įtvirtintas nekonkuravimo susitarimas, prieštarauja imperatyviosioms įstatymo normoms ir yra negaliojančios, nes Sutartyje nenustatyta kompensacija už nekonkuravimą, atsakovė ieškovei už nekonkuravimą nėra sumokėjusi per visą bendradarbiavimo laikotarpį. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino ieškinį.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal CK 2.164 straipsnio 4 dalį, jeigu sutartyje yra nustatytas konkurencijos draudimas, prekybos agentas turi teisę į kompensaciją už visą konkurencijos draudimo laikotarpį. Kompensacijos dydis nustatomas šalių susitarimu. Tačiau įstatymas nereglamentuoja konkretaus kompensacijos už konkurencijos draudimą dydžio. Taip pat nėra nustatyta minimali riba, kuri turėtų būti suprantama kaip pagrįsta ir proporcinga kompensacija už prekybos agentui nustatytus veiklos apribojimus. Tačiau nors šalims suteikta laisvė nustatyti kompensacijos dydį, ši negali būti neprotingai maža, nes draudimas konkuruoti nesumokant adekvačios kompensacijos pažeistų imperatyviasias CK 2.164 straipsnio 4 dalies normas ir pablogintų prekybos agento padėtį, o dėl to toks susitarimas būtų laikomas negaliojančiu. Tai reiškia, kad kompensacijos mokėjimas prekybos agentui už nekonkuravimo susitarimu nustatytus įpareigojimus yra esminė tokio susitarimo sąlyga. Taigi tuo atveju, kai komercinio atstovavimo sutartyje šalys yra susitarusios dėl konkurencijos draudimo, tačiau sutartyje prekybos agentui nėra

nustatyta teisinga, jo veiklos suvaržymus proporcingai atitinkanti kompensacija už nekonkuravimą, nekonkuravimo susitarimas negalioja *ab initio* (CK 1.80 straipsnio 1 dalis, 2.164 straipsnio 8 dalis).

Kasacinis teismas, įvertinęs Sutarties nuostatas dėl nekonkuravimo, darė išvadą, kad šalių sudaryta sutartimi konkretus ir tikslus ieškovei mokamos kompensacijos už nekonkuravimą dydis nebuvo nustatytas (išskirtas). Buvo tik nustatyta, kad ieškovei mokamas atlyginimas už komercinį atstovavimą apima ir minėtą kompensaciją. Taip pat nustatyta atlyginimo skaičiavimo tvarka – komisinis procentinis mokestis nuo sudarytų sutarčių sumos (apyvartos).

Kasacinis teismas, įvertinęs CK 2.164 straipsnio nuostatas, iš esmės sutiko su atsakovės argumentais, jog CK 2.164 straipsnis neriboja šalių teisės nustatyti, kad kompensacija už nekonkuravimą prekybos agentui būtų mokama kartu su atlyginimu už komercinį atstovavimą. Taip pat sutiko su kasacinio skundo argumentais, kad kompensacija, mokama galiojant sutarčiai, šalių sutarimu gali apimti ir tą kompensacijos dalį, kuri turėtų būti mokama po sutarties pasibaigimo. Tačiau kartu atkreipė dėmesį į tai, kad kompensaciją už nekonkuravimą prekybos agentui mokant kartu su atlyginimu už komercinį atstovavimą ir neišskiriant tokios kompensacijos dydžio, jo tiksliai nenurodžius sutartyje, būtent atstovaujajam tenka pareiga įrodyti tokios kompensacijos dydį, jo proporcingumą prekybos agentui nustatytiems veiklos suvaržymams ir kompensacijos mokėjimo prekybos agentui faktą (CPK 12, 178 straipsniai). Dėl šios priežasties kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad turi būti objektyvi galimybė nustatyti, kokio dydžio kompensacija už konkuravimo draudimą yra įskaičiuota į prekybos agentui mokamą atlyginimą, kad būtų galima įvertinti, ar ši kompensacija nėra per maža lyginant su prekybos agentui nustatytais konkurencijos ribojimais. Kasacinis teismas taip pat pripažino pagrįsta apeliacinės instancijos teismo išvadą, jog atsakovė, teigdama, kad ji mokėjo ieškovei kompensaciją už nekonkuravimą ir kad šios kompensacijos dydis buvo teisingas, atitinkantis ieškovei nustatyto konkurencijos ribojimo apimtį, privalėjo teismui pateikti tai patvirtinančius įrodymus. Tačiau tokių įrodymų atsakovė byloje nepateikė. Be to, kasaciniame skunde ji pripažįsta, kad tokių įrodymų neturi. Kasacinis teismas sprendė, kad atsakovei leistomis įrodinėjimo priemonėmis neįrodžius kompensacijos už nekonkuravimą dydžio, jo proporcingumo ieškovei nustatytiems suvaržymams ir kompensacijos mokėjimo fakto, byla nagrinėję teismai padarė teisiškai pagrįstą išvadą, kad komercinio atstovavimo sutartyje nustatytas konkurencijos draudimo susitarimas prieštarauja proporcingumo ir sąžiningumo principams (CK 1.5 straipsnio 1 dalis), CK 2.164 straipsnio 4 dalies nuostatoms ir pablogina ieškovės padėtį. Kadangi sutartyje nustatytas konkurencijos draudimo susitarimas prieštarauja imperatyviosioms CK 2.164 straipsnio 4 dalies normoms, teismai pagrįstai pripažino šį susitarimą negaliojančiu (CK 1.80 straipsnio 1 dalis, 2.164 straipsnio 8 dalis).

Kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-115-403/2021

Šeimos teisė

Dėl solidariojo skolininko, įvykdžiusio dalį terminuotos prievolės, atgręžtinio reikalavimo teisės

Ieškovė teismo prašė priteisti iš atsakovo (buvusio sutuoktinio) skolą, nes tam tikrą laikotarpį ji praktiškai viena vykdė abiejų šalių solidariają prievolę kreditoriui pagal kredito sutartį, pagal kurią kreditas paimtas gyvenamojo namo statybai. Ieškovė nurodė, kad po santuokos nutraukimo solidarioji sutuoktinių prievolė liko nepadalyta, ieškovė ir atsakovas yra solidariai atsakingi už visos likusios kredito dalies grąžinimą kredito sutarties sąlygomis. Ieškovės teigimu, solidariają pareigą įvykdžiusi ieškovė turi teisę regresu tvarka reikalauti iš bendraskolio, t. y. atsakovo, lygiomis dalimis to, ką ji įvykdė, atskaičius jai pačiai tenkančią dalį. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino ieškinio dalį.

Kasacinis teismas nurodė, kad terminuotos ilgalaikės kredito sutarties specifika lemia, jog pinigus skolininkas grąžina pagal sutarties šalių suderintą grafiką, kuriame nurodyti įmokų mokėjimo atidedamieji terminai. Ginčo atveju ieškovė įvykdė dalį prievolės pagal kredito sutartį, t.

y. kredito sutartyje nustatytais terminais ir tvarka ji sumokėjo pradiniam kreditoriui (bankui) atitinkamo dydžio įmokas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad šioje byloje nėra ginčo dėl to, jog ginčo įmokas ieškovei sumokėjo būtent pagal šalių kartu su kreditoriumi suderintą įmokų mokėjimo grafiką nustatytais terminais, t. y. ginčo įmokų mokėjimo terminai pagal ilgalaikę kredito sutartį jau yra suėję. Atsakovui prievolės vykdymo tvarka, kredito gražinimo ir įmokų mokėjimo grafikas bei terminai yra žinomi. Taigi atsakovas, būdamas sutartinės terminuotos prievolės šalis, kai sutartimi kredito gražinimas yra išdėstytas iki 2037 metų, privalėjo suprasti, kad prievolę privaloma vykdyti dalimis, sutartyje nustatytais terminais. Dėl to ieškovės reikalavimas įvykdyti jam tenkančią prievolės dalį, kai yra suėjęs šios prievolės dalies įvykdymo terminas, nepažeidžia teisinio tikrumo ir teisėtų lūkesčių principų. Kasacinis teismas konstatavo, kad ginčo atveju ieškovei, įvykdžiusi dalį solidariosios prievolės bankui pagal nustatytą įmokų mokėjimo grafiką, nors dar nėra suėjęs visas paskolos gražinimo terminas ir visas kreditas dar nėra gražintas, turi teisę įvykdytos prievolės apimtimi reikalauti iš atsakovo dalies sumokėtų įmokų, atskaičius jai tenkančią įmokų dalį, tokiomis pat sąlygomis, kokiomis ji, kaip solidarioji bendraskolė, privalėjo šią prievolės dalį vykdyti bankui, o jos neįvykdžius, kaip būtų turėjęs teisę reikalauti ją (prievolės dalį) įvykdyti bankas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad vien aplinkybė, jog santuokos nutraukimo byloje dalijant šalių turtą (gyvenamąjį namą) ieškovei buvo priteista didesnė gyvenamojo namo dalis, savaime nereiškia, kad šalių vidiniuose tarpusavio santykiuose jų solidariosios prievolės dalys kreditoriui nėra lygios. Šiuo atveju svarbi aplinkybė yra priežastis, dėl kurios teismas santuokos nutraukimo byloje, dalydamas gyvenamąjį namą, nukrypo nuo lygių dalių principo. Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad ieškovei didesnė gyvenamojo namo dalis buvo priteista kaip kompensacija už asmenines lėšas, investuotas į namo statybą (įrengimą), taip pat į tai, kad santuokos nutraukimo byloje nebuvo nustatytos solidariosios prievolės dalys, priešingai nei būtų nagrinėję teismai, konstatavo, kad šalių solidariosios prievolės dalys bankui jų vidiniuose tarpusavio santykiuose išliko lygios.

Kasacinis teismas pakeitė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ir tenkino ieškinį visiškai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-77-684/2021

Dėl prašymo atnaujinti ieškinio senaties terminą kreiptis į teismą dėl mirusio asmens tėvystės nepilnamečiam vaikui nugunčijimo

Ieškovas (mirusio asmens įpėdinis) teismo prašė atnaujinti praleistą dėl svarbių priežasčių ieškinio senaties terminą kreiptis į teismą dėl mirusio asmens tėvystės nepilnamečiam vaikui nugunčijimo. Ieškovas svarbiomis priežastimis nurodė mirusio asmens ligą. Pirmosios instancijos teismas tenkino ieškinį, o apeliacinės instancijos teismas atmetė ieškinį.

Kasacinis teismas nurodė, kad, atsižvelgiant į būtinumą apsaugoti vaiko interesus ir užtikrinti jo statuso apibrėžtumą, yra nustatyta sutrumpinta vienerių metų ieškinio dėl tėvystės nugunčijimo senatis (CK 3.152 straipsnio 1 dalis). Šis terminas skaičiuojamas nuo tos dienos, kada asmuo, kuris kreipiasi į teismą, sužinojo apie ginčijamus duomenis, įrašytus vaiko gimimo įrašė, arba paaiškėjo aplinkybių, duodančių pagrindą teigti, kad duomenys neatitinka tikrovės.

Šioje byloje nustatyta, kad, gimus vaikui, asmuo tėvystę pripažino savanoriškai pareiškimu, kurio pagrindu vaiko gimimo įrašė buvo padarytas tėvystės įrašas. Šalys neginčijo, kad asmuo aplinkybę, kad jis nėra biologinis vaiko tėvas, sužinojo gavęs atlikto genetinio tėvystės tyrimo rezultatus. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad ieškinio senaties terminas tėvystei nugunčijoti prasidėjo nuo tada, kai genetinio tėvystės tyrimo rezultatai asmeniui tapo žinomi. Iš bylos duomenų matyti, kad asmuo mirė po to, kai baigėsi terminas tėvystei ginčijoti, asmeniui buvo nustatyta sunki liga, neįgalumas, dalinis darbingumas, rekomenduotas simptominis gydymas pagal gyvenamąją vietą, tačiau nenustatyta, kad asmuo buvo nepajėgus kalbėti ar bendrauti ir reikšti savo valią. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors teismai iš liudytojų parodymų nustatė, jog asmuo, gavęs DNR tyrimo rezultatus, nebesirūpino vaiku, tačiau tai nesuteikia pagrindo daryti išvadą, jog tokie

veiksmiui lėmė ir jo apsisprendimą ginčyti tėvystę. Vien asmens kalbėjimas apie tai, kad jis nėra vaiko tėvas, nesudaro prielaidų spręsti, jog šis asmuo savo valią dėl tėvystės nugalinėjimo įgyvendina CK 3.152 straipsnyje nustatyta tvarka, nes, asmuo, net ir žinodamas, jog nėra vaiko tėvas, gali tėvystės ir neginčyti. Esant šioms aplinkybėms, kasacinis teismas konstatavo, kad asmuo faktą apie tai, jog nėra biologinis vaiko tėvas, žinojo nuo genetinio tėvystės tyrimo rezultatų gavimo dienos, tačiau nesiėmė jokių veiksmų tėvystei nugalinėti, todėl pripažintina, kad buvo praleistas vienerių metų ieškinio dėl tėvystės nugalinėjimo senaties terminas.

Pasisakydamas dėl ieškovo (įpėdinio) prašymo atnaujinti praleistą senaties terminą, kasacinis teismas konstatavo, kad CK 3.152 straipsnio 3 nuostata, suteikianti mirusio vyro įpėdiniams teisę pareikšti ieškinį dėl tėvystės nugalinėjimo, taikytina tik tais atvejais, kai asmuo, įrašytas kaip vaiko tėvas, mirė nepasibaigus CK 3.152 straipsnyje nustatytam terminui, ir aiškintina kaip įtvirtinanti asmens, įrašyto kaip vaiko tėvo, teisę laisvai apsispręsti dėl tėvystės, o įpėdiniai šią teisę gali įgyvendinti tik tais atvejais, kai ieškinio senaties terminas iki asmens mirties dar nebuvo pasibaigęs. Ginčo atveju nustatyta, kad asmuo, nurodytas vaiko gimimo liudijime kaip tėvas, mirė po to, kai baigėsi CK 3.152 straipsnio 1 dalyje nustatytas terminas tėvystei ginčyti.

Kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo sprendimą nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-84-378/2021

Dėl ūkininko ūkio ir jį sudarančių daiktų teisinio statuso bei jų padalijimo nutraukiant santuoką

Ieškovo prašė teismo nutraukti su atsakovu sudarytą santuoką dėl jo kaltės ir padalinti santuokoje įgytą turtą, be kita ko, šalims natūra padalijant ūkininko ūkį sudarančią turtą. Atsakovas priešieškiniu teismo prašė atsakovui asmeninės nuosavybės teise priteisti ūkininko ūkį ir jį sudarančią turtą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė ūkininko ūkio veikloje naudojamą nekilnojamąjį ir kilnojamąjį turtą padalinti šalims natūra.

Kasacinis teismas konstatavo, kad tais atvejais, kai ūkininko ūkis įregistruotas iki santuokos sudarymo vieno iš sutuoktinių vardu, jis laikytinas jį įregistravusio sutuoktinio asmenine nuosavybe (verslu). Jei po santuokos sudarymo šiuo verslu verčiasi abu sutuoktiniai bendrai, tiek iš šio verslo santuokos metu gautos pajamos, tiek už jas įsigytas turtas (daiktai) laikytini bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe. Šioje byloje teismai nustatė, kad ūkininko ūkis registruotas atsakovo vardu iki santuokos, todėl ūkininko ūkis ir po santuokos sudarymo išliko asmenine atsakovo nuosavybe. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ūkininko ūkio pripažinimas asmenine jį iki santuokos įregistravusio sutuoktinio nuosavybe savaime nulemia, kad ūkininko ūkyje naudojamas santuokos metu įgytas turtas taip pat laikytinas asmenine šio sutuoktinio nuosavybe. Kasacinis teismas darė išvadą, kad šioje byloje teismai, nustatę, jog ūkininko ūkio verslu vertėsi abu sutuoktiniai bendrai, pagrįstai sprendė, kad tas santuokoje įgytas turtas, kuris yra naudojamas ūkininko ūkiui funkcionuoti, yra bendroji jungtinė šalių nuosavybė.

Kasacinis teismas nurodė, kad nepaisant to, jog atsižvelgiant į ūkininko ūkio ir jame naudojamo turto specifiką toks ūkininko ūkyje naudojamo bendro sutuoktinių turto padalijimo būdas, kai ūkininko ūkyje naudojamas turtas natūra priteisiamas vienam sutuoktiniui, kartu jį įpareigojant kompensuoti antram sutuoktiniui jo dalį pinigais (CK 3.117 straipsnio 3 dalis), dažnu atveju yra racionalesnis ir paprastesnis, įstatyme nėra įtvirtinta, kad ūkininko ūkyje naudojamas sutuoktiniams bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausantis turtas yra nedalytinas. Tai reiškia, kad, kilus ginčui tarp sutuoktinių dėl ūkininko ūkyje naudojamo bendro sutuoktinių turto padalijimo būdo, sutuoktinis, reikalaujantis, kad ūkininko ūkyje naudojamas bendras turtas nebūtų dalijamas natūra, turi pagrįsti, kad toks turtas konkrečiu atveju negali būti dalijamas, t. y. turi pateikti konkrečius įrodymus, kurių pagrindu teismas galėtų spręsti, kad bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe esantis turtas sudaro vieną turtinį kompleksą ir kad šio turtinio komplekso išskaidymas būtų neracionalus (pvz., kad atskirų turto dalių vertės aritmetinė suma būtų mažesnė už bendrą šio turto vertę, kad netekus konkrečaus turto sutriks ūkio veikla ir pan.). Nors tokiam pagrindimui taikomas įrodymų pakankamumo standartas neturėtų būti pernelyg aukštas, vis dėlto

jis negali apsiriboti vien abstrakčiais ginčo šalies pasvarstymais. Kasacinis teismas sprendė, kad ginčo atveju teismai pagrįstai sprendė ūkininko ūkio veikloje naudojamą nekilnojamąjį ir kilnojamąjį turtą padalinti šalims natūra, atsižvelgdami į šias aplinkybes: atsakovas nedetalizavo ginčo turto reikalingumo jam, o tik nurodė, jog ūkio turtas nedalomas, ieškovė taip pat yra įsteigusi ūkininko ūkį bei abiejų šalių ūkininkavimo patirtį.

Kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį iš esmės nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-969/2021

Sutarčių teisė

Dėl apgaulės turinio sandorio pripažinimui negaliojančiu, banko pareigos atskleisti visas svarbias aplinkybes klientui dėl paskolos Šveicarijos frankais ekonominio naudingumo bei banko įmokų (neigiamų palūkanų) skaičiavimo

Ieškovai prašė pakeisti su banku sudarytas būsto kredito sutartis (ir papildomus susitarimus), pakeičiant valiutą iš Šveicarijos frankų į eurus. Ieškovai teigė, kad bankas apgavo juos, nes neišpėjo jų apie nurodytos valiutos galimo svyravimo riziką, banko reklamos teiginiai neatitiko tiesos kriterijaus. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė ieškinį.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad pagal šioje byloje nustatytas aplinkybes nėra pagrindo pripažinti, jog ieškovai sutartis su banku sudarė dėl banko apgaulės, jam tyčia nutylėjus sandoriui sudaryti reikšmingas aplinkybes dėl Šveicarijos frankų valiutos kurso galimo svyravimo. Kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo padaryta išvada, kad nors banko pateikta informacija galbūt ir nėra visiškai išsami, tačiau CK 1.91 straipsnio (reglamentuojančio sandorio sudaryto dėl apgaulės pripažinimą negaliojančiu) kontekste ji vertintina kaip pakankama, kad ieškovai galėtų suprasti galimą Šveicarijos frankų valiutos kurso svyravimą ir dėl to galimą galutinės kredito kainos padidėjimą. Teismų nustatytos aplinkybės neteikia pagrindo daryti išvadą, kad bankas savo veiksmais tyčia siekė suklaidinti ieškovus, sąmoningai nuslėpė itin reikšmingą sutartims sudaryti informaciją ir būtent tai lėmė ieškovų apsisprendimą sudaryti ginčo sutartis, papildomus susitarimus.

Šią bylą nagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas pagrįstai pripažino, kad ieškovų ir atsakovės sudarytos būsto kredito sutartys yra vartojimo sutartys. Todėl, atsižvelgiant į visas su sutarties sudarymu susijusias aplinkybes, reikia patikrinti, ar vartotojui buvo perduota visa informacija, kuri gali turėti įtakos jo išipareigojimų apimčiai ir leistų įvertinti, be kita ko, visą paskolos kainą. Apibendrinamas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo Teismas) praktiką, kasacinis teismas konstatavo, kad ginčo sutarčių sąlygos, pagal kurias užsienio valiuta išreikšta paskola turi būti gražinta šia valiuta, turi būti vertinamos kaip pagrindinės sutarties dalyką nustatančios sąlygos ir pagal ginčo sutarčių sudarymo laiką, taikytino iki 2014 m. birželio 13 d. galiojusio CK 6.188 straipsnio 5 dalį, šios sąlygos sąžiningumo aspektu turi būti vertinamos, tik jeigu jos nėra aiškiai ir suprantamai išreikštos. Kasacinis teismas pažymėjo, kad pagal šiuo metu galiojančio CK 6.288⁴ straipsnio 6 dalį bet kuri vartojimo sutarties rašytinė sąlyga turi būti išreikšta aiškiai ir suprantamai, o šio reikalavimo neatitinkančios sąlygos laikomos nesąžiningomis. Vertinant, ar jos išreikštos aiškiai ir suprantamai, atsižvelgtina į Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nurodytus kriterijus. Pirma, paskolos gavėją reikia aiškiai informuoti apie tai, kad, pasirašant užsienio valiuta išreikštą paskolos sutartį, jam tenka tam tikra valiutų keitimo rizika, kurią jam galbūt bus sunku prisiimti ekonominiu požiūriu, jei valiuta, kuria jis gauna pajamas, nuvertėtų. Antra, iš veiklos vykdytojo, šiuo atveju – banko turi būti reikalaujama, atsižvelgiant į jo šioje srityje turimą patirtį ir žinias, kad jis nurodytų galimus valiutų kursų svyravimus ir riziką, galinčią kilti dėl to, kad paskola paimama užsienio valiuta, ypač jei vartotojas paskolos gavėjas gauna pajamas ne šia valiuta. Todėl teismas turi patikrinti, ar veiklos vykdytojas pateikė atitinkamiems vartotojams visą reikšmingą informaciją, leidžiančią jiems įvertinti nurodytų sąlygų ekonomines pasekmes jų finansiniams išipareigojimams. Pažymėtina, kad sutarties sąlygos nesąžiningumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į atitinkamos sutarties sudarymo momentą, visas

aplinkybes, kurias veiklos vykdytojas galėjo žinoti tuo momentu ir kurios galėjo paveikti paskesni jos vykdymą, nes sutarties sąlyga gali lemti šalių teisių ir pareigų neatitikimą, kuris atsiranda tik vykdant sutartį. Kasacinis teismas darė išvadą, kad nors ieškovai buvo informuoti atsakovo apie Šveicarijos frankų valiutos kurso pasikeitimo riziką ir kad nėra pagrindo konstatuoti atsakovo apgaulės ieškovų atžvilgiu atskleidžiant šią riziką, tai savaime nereiškia, kad atsakovas tinkamai atliko jam įstatymo nustatytas pareigas vartotojui perduoti visą informaciją, kuri gali turėti įtakos ieškovų įsipareigojimų apimčiai ir leistų įvertinti, be kita ko, visą kredito kainą. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad šioje byloje taip pat būtina tirti ir vertinti, ar ginčo kredito sutarčių (papildomų susitarimų) sudarymo metu bankui, kaip profesionaliam finansų rinkos dalyviui, buvo žinoma ir (ar) galėjo būti žinoma, jog Šveicarijos frankų valiuta gali taip smarkiai pabrangti euro atžvilgiu, kaip įvyko ginčo atveju. Šių aplinkybių įrodinėjimo našta tenka atsakovui bankui.

Kasacinis teismas konstatavo, kad kreditavimo teisiniai santykiai savo esme yra atlygintiniai, o atlyginimas už naudojimąsi kreditoriaus perduotais pinigais mokamas palūkanų forma. Be to, kreditoriui turi būti gražinta visa kreditavimo sutartimi paskolinta suma kreditavimo sutartyje nustatyta tvarka ir terminais. Pažymėtina ir tai, kad CK įtvirtintas sutarties laisvės principas suteikia kredito sutarties šalims teisę susitarti dėl neatlygintinio kredito suteikimo ar netgi dėl to, kad kreditorius mokėtų atlyginimą kredito gavėjui už jo naudojimąsi kreditoriaus suteiktais pinigais. Tačiau toks susitarimas turi būti aiškiai išreikštas šalių sudarytoje sutartyje.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį ir bylos dalį dėl įmokų (įtraukiant neigiamas palūkanas) perskaičiavimo bei ginčo vartojimo sutarčių įvertinimo nesąžiningumo aspektu gražino šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-87-611/2021

Dėl ieškinio senaties taikymo reikalavimams, kylantiems iš rangos teisinių santykių, bei rangos darbų kokybės

Ieškovė ir atsakovė sudarė sutartį, pagal kurią ieškovė įsipareigojo teikti atsakovei alkoholinio gėrimo sidro išpilstymo į butelius ir pakavimo paslaugas, o atsakovė įsipareigojo priimti šias paslaugas ir už jas sumokėti, kartu susitardamos, kad pilstymo į butelius ir pakavimo medžiagas ties ieškovė (toliau – Sutartis). Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės skolą, nes ši nesumokėjo už dalį jau perduotos produkcijos, ir žalos atlyginimą už pagamintą ir neatsiimtą produkciją bei medžiagas, kurios buvo įsigytos jau pateiktiems užsakymams vykdyti. Atsakovė priešieškiniu prašė iš ieškovės priteisti atsakovės patirtų nuostolių (kuriuos sudarė produkcijos platintojai sumokėtos ekspertizės, transportavimo, sandėliavimo, naikinimo ir kt. išlaidos, taip pat dalies atsakovei priklausančios produkcijos, kuri išpilstyta į pas ieškovę pasilikusius butelius, sugadinimas bei pas kitą pilstytoją užsakytų analogiškų išpilstymo paslaugų pabrangimo sąnaudos) atlyginimą, nes ieškovė pažeidė Sutartį. Atsakovė priešieškinyje, be kita ko, nurodė, kad ieškovė neįvykdė savo prievolės išpilstyti atsakovės pateiktus gėrimus į tinkamos kokybės ir saugius butelius arba ją įvykdė netinkamai; neužtikrinusi tinkamos butelių kokybės ieškovė pažeidė Sutartį ir įstatymus bei atliko neteisėtus veiksmus. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė ieškinį, o priešieškiniu dalį tenkino.

Šioje byloje nustatyta, kad Sutarties pagrindu tarp šalių susiklostė rangos teisiniai santykiai. Kasacinis teismas nurodė, kad atsakovė reikalavimą dėl žalos atlyginimo grindė CK 6.246 straipsnio 1 dalyje, 6.247 straipsnio 1 dalyje, 6.248 straipsnio 1 dalyje, 6.249 straipsnio 1 dalyje, 6.256 straipsnio 2, 3, 4 dalyse, 6.257 straipsnyje įtvirtintomis bendrosiomis sutartinės civilinės atsakomybės nuostatomis. Kasacinis teismas pažymėjo, kad šis teisinis reikalavimų pagrindas gali būti taikomas ginčui tiek, kiek atsakovės teisės negalėtų būti apgintos CK 6.665 straipsnio pagrindu, taikant specialiuosius užsakovo teisių gynimo būdus.

Kasacinis teismas konstatavo, kad ginčo atveju teismai, sprendami dėl taikytino ieškinio senaties termino nustatymo, turėjo vertinti kiekvieną atsakovės reikalavimo sudedamąją dalį atskirai, kvalifikuoti, ar konkreti reikalavimo dalis laikytina reikalavimu, kylančiu dėl atliktų darbų trūkumų, atitinkančiu specialiuosius užsakovo rangos sutartyje teisių gynimo būdus, ar reikalavimu

dėl žalos atlyginimo, ir dėl kiekvienos jų nustatyti taikytiną ieškinio senaties terminą, tačiau to nepadarė, nes vertino vien tik atsakovės reikalavimo dalį dėl produkcijos platintojai sumokėtų ekspertizės, transportavimo, sandėliavimo, naikinimo ir kt. išlaidų. Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į ginčo šalių materialinių teisinių santykių ir atsakovės reikalavimo kiekvienos iš dalių pobūdį, priešieškinyje suformuluotą jų pagrindą ir dalyką, konstatavo, kad teismai atsakovės reikalavimo dalį dėl nuostolių, patirtų atlyginus nuostolius produkcijos platintojai, atlyginimo tinkamai kvalifikavo kaip reikalavimą dėl žalos atlyginimo ir pagrįstai nusprendė, kad jai taikytinas CK 1.125 straipsnio 8 dalyje nustatytas trejų metų ieškinio senaties terminas. Tokią pačią išvadą kasacinis teismas padarė ir dėl atsakovės reikalavimo dalies dėl nuostolių, patirtų dėl atsakovei priklausančios produkcijos (alkoholinio gėrimo sidro), kuri išpilstyta į pas ieškovę pasilikusius butelius, sugadinimo, atlyginimo. Tuo tarpu atsakovės reikalavimo dalis dėl nuostolių, patirtų dėl analogiškos išpilstymo paslaugos, užsakytos pas kitą pilstytoją, pabrangimo sąnaudų, atlyginimo kvalifikuotina kaip reikalavimas, kylantis dėl atliktų darbų trūkumų, atitinkantis CK 6.665 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytą specialųjį užsakovo rangos sutartyje nustatytą teisių gynimo būdą, t. y. atlyginti trūkumų šalinimo išlaidas, kuriam taikytinas CK 6.667 straipsnio 1 dalyje nustatytas vienerių metų ieškinio senaties terminas.

Kasacinis teismas nurodė, kad Pagal Sutartį prekė yra į butelius išpilstytas gėrimas. Taigi, prekės dalis yra butelis. Kadangi prekė yra ne tik sidras, bet ir butelis, kasacinis teismas darė išvadą, kad ieškovė įsipareigojo patiekti ne tik kokybišką išpilstymo paslaugą, bet ir butelį bei pakavimo medžiagas. Ieškovė, teikdama išpilstymo paslaugą, tiekė savo medžiagas, todėl atsako už jų, taip pat ir butelių, kokybę (CK 6.38 straipsnio 4 dalis, 6.333 straipsnis, 6.665 straipsnio 5 dalis). Šioje byloje teismų nustatyta, kad dalis butelių sudužo (susprogo) dėl jų broko gamybos metu – inkliuzų, gilios V formos siūlės butelio dugne, išankstinių įtrūkimų ir kt., t. y. netinkamos jų kokybės, atsiradusios gamybos metu. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad svarbiausia rangovo pareiga yra atlikti tam tikrą darbą ir gauti jo rezultata. Reikšminga šios pareigos sudėtinė dalis yra pareiga užtikrinti darbo rezultato kokybę, kitaip dar vadinama rangovo pareiga garantuoti darbų kokybės atitiktį sutarčiai – atitikties sutarčiai garantija arba kokybės garantija pagal įstatymą (CK 6.663 straipsnis, 6.665 straipsnio 1 dalis). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, kad kriterijai, pagal kuriuos turi būti sprendžiama, ar rangos darbai atitinka kokybės reikalavimus, įtvirtinti CK 6.663 straipsnyje: rangovo atliekamų darbų kokybė privalo atitikti rangos sutarties sąlygas, o jeigu sutartyje kokybės sąlygos nenustatytos, – įprastai tokios rūšies darbams keliamus reikalavimus; darbų rezultatas jo perdavimo užsakovui momentu turi turėti rangos sutartyje nustatytas ar įprastai reikalaujamas savybes ir turi būti tinkamas naudoti pagal paskirtį protingą terminą; jeigu įstatymas ar rangos sutartis nustato atliekamų darbų privalomus reikalavimus, rangovas, veikiantis kaip verslininkas, privalo tų reikalavimų laikytis; rangos sutartyje šalys gali numatyti rangovo pareigą atlikti darbą pagal aukštesnius, nei nustatyti privalomi, reikalavimus. Ginčo atveju nėra nustatyta, kad šalys Sutartimi būtų susitarusios dėl konkrečių reikalavimų, kuriuos turi atitikti buteliai, ar dėl kokių nors aukštesnių, nei įprasta, reikalavimų. Taigi, buteliai privalėjo atitikti įprastus tokios paskirties buteliams keliamus reikalavimus, turėti įprastai reikalaujamas savybes ir būti tinkamai naudoti pagal paskirtį protingą terminą. Šios bylos aplinkybių kontekste kasacinis teismas sprendė, kad tam, jog buteliai atitiktų įprastus reikalavimus ir turėtų įprastai reikalaujamas savybes, jie turėjo, be kita ko, protingą terminą, ne trumpesnę nei išpilstytos produkcijos galiojimo terminas, būti atsparūs reikalaujamam vidiniam slėgiui, sandarūs, patvarūs, saugūs. Tačiau byloje nustatyta, kad dalis butelių sudužo (susprogo) dėl gamybos metu atsiradusių defektų – inkliuzų, gilios V formos siūlės butelio dugne, išankstinių įtrūkimų ir kt., būtent kurie buvo butelių sudužimo (susprogimo) priežastis. Tai reiškia, kad jie neatitiko įprastų tokios paskirties buteliams keliamų reikalavimų, neturėjo įprastai reikalaujamų savybių ir nebuvo tinkami naudoti pagal paskirtį protingą terminą.

Įvertinę butelių dužimo priežastis, bylą nagrinėję teismai padarė išvadą, kad buteliai pas vartotojus dužo ir dėl jų broko, atsiradusio gamybos metu, ir dėl jų pažeidimų, atsiradusių transportavimo metu, taigi, prekės, kurias ieškovė perdavė atsakovei, buvo nekokybiškos dėl abiejų šalių kaltės, taip pat nustatė, kad prekių dalis, pasilikusi pas ieškovę sandėlyje, kuri buvo pagaminta

suregulius gamybos procesą ir nusipirkus butelių kontrolės mašiną, yra kokybiška, tačiau nusprendė, kad ieškovė netinkamai įvykdė visą prievolę, o dėl atsakovės kaltų veiksmų civilinė atsakomybė paskirstytina lygiomis dalimis, ir priteisė atsakovei pusę reikalautos sumos. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, esant tokioms bylos aplinkybėms, teismai, visiškai atmesdami ieškinį, o priešieškinį tenkindami iš dalies, t. y. priteisdami atsakovei pusę reikalautos sumos, netinkamai taikė prievolės ir civilinę atsakomybę reglamentuojančias materialiosios teisės normas. Esant nustatytam faktui, kad prekės, kurias ieškovė perdavė atsakovei, buvo nekokybiškos dėl abiejų šalių kaltės, kurios dydis procentine išraiška yra vienodas – po 50 proc., kasacinis teismas pripažino, kad ieškovė savo prievolę 50 proc. apimtimi įvykdė tinkamai.

Kasacinis teismas pakeitė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus – priteisė ieškovei iš atsakovės pusę reikalaujamos skolos sumos, taip pat nuostolių už dalį pagamintos ir neatsiimtą tinkamos kokybės produkcijos bei medžiagas, kurios buvo įsigytos jau pateiktiems užsakymams vykdyti, atlyginimą. Kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų dalis dėl atsakovės reikalavimo atlyginti nuostolius, patirtus dėl analogiškos išpilstymo paslaugos, užsakytos pas kitą pilstytoją, pabrangimo sąnaudų, nes būtina nustatyti, ar nėra praleistas ieškovo prašomas taikyti ieškinio senaties terminas, ir bylos dalį dėl šio atsakovės reikalavimo perdavė iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-58-701/2021

Viešieji pirkimai

Dėl perkančiosios organizacijos pareigos atsiskaityti tiekėjui už atliktus didesnės apimties darbus, nei nurodyta viešojo pirkimo sąlygose

Ieškovė (toliau – ir tiekėja) prašė teismo priteisti iš atsakovės (toliau – ir perkančioji organizacija) skolą už faktiškai atliktus kelio asfaltavimo darbus, kurių kiekis padidėjo, vykdant viešojo darbų pirkimo sutartį (toliau – Sutartis). Ieškovės teigimu, atsakovė priėmė darbus, įskaitant ginčo darbus nenustatytus Sutartyje, todėl jai tenka pareiga sumokėti ir už juos. Pirmosios instancijos teismas atmetė ieškinį, o apeliacinės instancijos teismas tenkino ieškinio dalį.

Kasacinis teismas nurodė, kad vienas iš esminių skirtingo teisinio vertinimo pagrindų yra susijęs su tikroju perkamų darbų kiekiu: pirmosios instancijos teismas jį laikė tokį, koks nurodytas Pirkimo sąlygose ir Sutartyje (16 940 kv. m.), o apeliacinės instancijos teismas, priešingai, konstatavo, kad perkančioji organizacija ne tik siekė, bet ir įsigijo 26 711 kv. m. kelio asfaltavimo darbų, kurių kiekis Techninėje specifikacijoje klaidingai sumažintas 9771 kvadratiniais metrais. Kasacinis teismas pripažino teisiškai nepagrįsta apeliacinės instancijos teismo išvadą, kad atsakovė ne tik siekė, bet ir nusipirko iš ieškovės 26 711 kv. m. kelio asfaltavimo darbus. Pagal kasacinio teismo praktiką tokio pobūdžio kaip šioje byloje ginčiuose viešojo konkurso nuostatų aiškumas nekvestionuojamas, o sprendžiama dėl išaugusių viešojo pirkimo sutarties vykdymo išlaidų padalijimo šalims paaiškėjus, kad reali situacija, vykdant sutartį, skiriasi nuo tos, kuri buvo nurodyta viešojo pirkimo dokumentuose.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad nėra pagrindo dėl pirkimo objekto apibrėžties (kiekio) spręsti pagal viešojo pirkimo sutarties vykdymo metu parengtus dokumentus. Kasacinio teismo praktikoje iš esmės laikomasi priešingos pozicijos, pažymint, kad būtent viešojo pirkimo procedūrų metu tiekėjams išviešinta informacija apie pirkimo objektą ir jos pagrindu suformuluoti pasiūlymai, *inter alia*, darbų žiniaraščiai, apibrėžia viešojo pirkimo sutarties šalių teises ir pareigas. Kasacinio teismo vertinimu, perkančiosios organizacijos suklydimo aplinkybė, priešingai nei konstatavo apeliacinės instancijos teismas, ginčo atveju nesudaro pagrindo tenkinti ieškovės reikalavimo atlyginti jai už padidėjusį darbų kiekį, nes ši nesilaikė Sutarties nuostatų dėl papildomų darbų įsigijimo. Kasacinio teismo konstatuota, kad tiekėjų teisinį lūkestį dėl viešojo pirkimo procedūrų ir sutarties vykdymo teisėtumo bei perkančiosios organizacijos sutartinių įsipareigojimų tinkamo įvykdymo teismas gina tiek, kiek jo neriboja Viešųjų pirkimų įstatymas ar kitas teisės

aktas. Prie pastarųjų nuostatų priskirtinos ir viešojo pirkimo sutarties sąlygos, kurios šalims turi įstatymo galią (CK 6.189 straipsnio 1 dalis).

Kasacinis teismas pažymėjo, kad šioje byloje iš esmės nenustatyta, dėl kokių priežasčių Pirkimo sąlygose buvo nurodytas mažesnis nei reikalingas asfaltuotino kelio plotas, vis dėlto akivaizdu, kad ši klaida pagrįsta ne tik nežymiu skaičiavimo, suapvalinimo suklydimu. Kadangi Pirkimo sąlygose buvo nenurodyta apie 36 proc. pirkimo objekto apimtį, dėl to papildomai asfaltuotino kelio plotas padidėjo daugiau kaip 50 proc., kasacinis teismas darė išvadą, kad tai laikytina ne tik netinkamu, bet ir neteisėtu perkančiosios organizacijos poreikių nustatymu, suponuojančiu viešojo pirkimo procedūrų ir sutarčių vykdymo neskaidrumo grėsmę. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tiekėjams turi būti sudaromos galimybės varžytis dėl visos, objektyviai nustatytos (be kita ko, atsižvelgiant į pateisinamas paklaidas) pirkimo objekto apimtį (kiekio), o ūkio subjektų lygiateisiškumas nesuderinamas su situacija, kai tikrasis pirkimo objektas, sudarius ir (ar) pradėjus vykdyti viešojo pirkimo sutartį, paaiškėja iš esmės tik vieninteliam viešojo pirkimo laimėtojui. Šių reikalavimų neatitinkančios situacijos didina perkančiųjų organizacijų piktnaudžiavimo riziką. Atsižvelgdamas į šias padarytas išvadas dėl netinkamos (neteisėtos) pirkimo objekto apibrėžties ir nemažą papildomai asfaltuotino kelio ploto padidėjimą, kasacinis teismas konstatavo, kad ginčo atveju faktinė situacija viršija fiksuoto įkainio kainodaros nustatymo ir taikymo reguliavimo esmę (turinį) ir šio instituto tikslus, todėl Sutarties vykdymas nepatenka į VPI 89 straipsnio 1 dalies 1 punkto reguliavimą. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad net jei viešojo pirkimo sutarties vykdymo pagal pasikeitusias aplinkybes pagrindai yra iš anksto joje įtvirtinti, išimtiniais atvejais šalys tokiomis nuostatomis negali pasinaudoti, nes tai lemtų esminį tokios sutarties pakeitimą ir viešųjų pirkimų principų pažeidimą. Kasacinis teismas konstatavo, kad ieškovės veiksmai, kuriais atsakovė buvo informuota apie poreikį atlikti žymiai padidėjusį asfaltavimo darbų kiekį po to, kai šie darbai jau buvo atlikti, neatitinka sutarties šalių bendradarbiavimo pareigos, taip pat pirmiau nurodytų Sutarties nuostatų dėl papildomų darbų įsigijimo. Be to, kasacinio teismo vertinimu, šioje byloje nurodyta situacija taip pat suponavo kontrahentų teisių ir pareigų disbalansą, be kita ko, tuo aspektu, kad dėl vienašališkų tiekėjos veiksmų perkančioji organizacija iš esmės prarado galimybę pasirinkti tinkamiausią tolesnį Sutarties vykdymo variantą, nors faktiškai to ir siekė (paaiškėjus Techninėje specifikacijoje nurodytai darbų kiekio klaidai, atsakovė ieškovei skirtame rašte nurodė kokiuose konkrečiuose kelio ruožuose ir kokius konkrečius darbus vykdyti, neviršijant Sutartimi nustatytų darbų kiekių).

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti iš esmės teisingą pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo ieškovės ieškinys buvo atmestas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-85-969/2021

Intelektinė teisė

Dėl rekonstruoto archeologinio kostiumo (ne)pripažinimo Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo saugomu kūriniumi ir bendraautorystės

Ieškovė teismo prašė pripažinti jos autorystę į baltų genčių archeologinius kostiumus ir jų kolekcijas bei lietuvių ir kuršių gentims skirtus sieninius kalendorius, už visus ieškovės išimtinių autorių teisių pažeidimų atvejus iš jas pažeidusių atsakovų priteisti turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas sprendė, kad ieškovės rekonstruotų drabužių, papuošalų, galvos apdangalų ir kt. daiktų sujungimas į vieną kostiumą gali būti laikomas autoriniu kūriniumi, o apeliacinės teismas nepripažino, kad ieškovė sukūrė autorinį originalų kūrinį Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (toliau – ATGTĮ) prasme.

Kasacinis teismas nurodė, kad autorių teisių objektai išvardyti ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalyje, tarp jų – taikomosios dailės kūriniai (ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalies 10 punktas). Teisės doktrinoje nurodoma, kad rekonstruotas archeologinis kostiumas yra taikomosios dailės kūrinys. Labiausiai paplitę taikomojo meno kūriniai kalvystės, juvelyrikos, baldų, porceliano, grafikos, tekstilės, odos ir

kt. pramonės srityse. Šie kūriniai saugomi autorių teisės, kaip ir kiti kūriniai, jeigu yra asmeninės žmogaus kūrybos originalus rezultatas. Kasacinis teismas konstatavo, kad ta aplinkybė, jog apibūdinant konkretų objektą (be kita ko, archeologinį kostiumą) vartojamas terminas „rekonstruotas“ (ar „atkurtas“), negali lemti jo (ne)pripažinimo autorių teisių objektu. Kiekvienu individualiu atveju turi būti sprendžiama pagal tai, ar objektas atitinka kūrybinės veiklos rezultato ir originalumo kriterijus. Originalumas vertinamas atsižvelgiant į konkretų objektą ir jo pobūdį. Kadangi originalumo nustatymas yra fakto klausimas, todėl, esant ginčui, tai turi nustatyti teismas, vertindamas reikšmingus klausimui spęsti įrodymus. Kasacinis teismas pažymėjo, kad originalus kūrybinės veiklos rezultatas laikomas kūriniumi ir saugomas, nepaisant jo meninės vertės. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad kūrinio sukūrimas nepriklauso nuo to, buvo ar nebuvo sudaryta atitinkama autorinė kūrinio užsakymo ar kitokia sutartis. Kūrinys netampa originalus dėl to, kad dėl originalumo susitarta, ir atvirkščiai – ir nesant susitarimo dėl originalumo, gali būti sukurtas originalus kūrinys. Atsižvelgiant į tai, CK 6.193 straipsnio nuostatos dėl sutarčių aiškinimo taisyklių nėra aktualios šio ginčo sprendimui.

Kasacinis teismas nurodė, kad teisės doktrinoje pasisakyta, jog bendraautorių kūrybos rezultatas turi būti bendras kūrinys, t. y. visų bendraautorių kūrybinio darbo rezultatus turi suvienyti bendra koncepcija, mintis ar paskirtis. Kita vertus, bendraautorystei kvalifikuoti neturi reikšmės, ar bendraautorių sukurtos bendro kūrinio dalys gali būti savarankiškai panaudojamos ar ne, nes Lietuvoje pripažįstama vadinamoji dalioji (kai kūrinys yra vientisas ir negalima nustatyti, kuris kurią dalį parašė) ir nedalioji bendraautorystė. Bendraautoriumi nelaikomas asmuo, suteikęs materialinę, techninę ar organizacinę pagalbą kuriant kūrinį (ATGTĮ 7 straipsnio 4 dalis). Kaip pažymima doktrinoje, ATGTĮ 7 straipsnio 4 dalies prasme tokie asmenys, pavyzdžiui, gali būti kalbos redaktorius, asmuo, finansavęs kūrinio sukūrimą ar sudaręs kitokias materialines sąlygas, asmuo, suteikęs kitokią pagalbą (pvz., surinkęs reikiamus teismų sprendimus ar literatūros šaltinius). Bendraautoriumi taip pat nebus laikomas asmuo, kurio rezultatai yra panaudojami bendrai sukurtame kūrinyje, bet jie nesaugomi autorių teisės (pvz., bendrai sukurtame kūrinyje panaudojami mokslininko atliktų tyrimų duomenys). Apeliacinės instancijos teismas nustatė, jog įgyvendinant projektą vyko tam tikras darbų pasidalijimas, kurio metu trečiasis asmuo buvo atsakingas už tekstilinę dalį, o ieškovė teikė reikalingą vizualinę medžiagą ir archeologinius duomenis bei koordinavo papuošalų gamintojų ir juvelyrų darbą. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas nurodė, kad sprendžiant ginčą turi būti vertinama, ar ieškovės indėlis į ginčo archeologinių kostiumų rekonstrukciją gali būti vertinamas kaip bendraautorystė.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas konstatavo, kad turi būti įvertinta, ar ieškovės rekonstruoti kostiumai atitinka kūrybinės veiklos rezultato ir originalumo kriterijus bei galimos bendraautorystės aspektu, todėl panaikino Lietuvos apeliacinio teismo nutartį ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-98-469/2021

Bankroto teisė

Dėl įmonės bankroto administratoriaus civilinės atsakomybės

Ieškovė teismo prašė priteisti iš atsakovės bankroto administratorės žalos atlyginimą. Ieškovė nurodė, kad jos prašomą priteisti žalą sudaro kitoje civilinėje byloje iš bankrutuojančios įmonės administravimo išlaidų jai priteistos bylinėjimosi išlaidos, kurios dėl įmonės bankroto administratorės veiksmų liko neatlygintos. Ieškovė atsakovės veiksmų neteisėtumą siejo su tuo, kad ši prieš pareikšdama ieškinį ieškovei nesikreipė į bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimą dėl administravimo išlaidų sąmatos pakeitimo, numatant bylinėjimuisi skirtas lėšas, be to, žinodama, kad privalo vykdyti įsiteisėjusį teismo procesinį sprendimą, likusias bankrutavusios įmonės lėšas išmokėjo sau ir iš karto kreipėsi į teismą dėl bankroto proceso užbaigimo bei įmonės pabaigos ir išregistravimo iš Juridinių asmenų registro, apie tai tinkamai neinformuodama ieškovės.

Pirmosios instancijos teismas atmetė ieškinį, o apeliacinės instancijos teismas sprendė priešingai – ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad bankrutuojančios įmonės prievolė padengti kitos šalies naudai priteistas bylinėjimosi išlaidas iš administravimui skirtų lėšų kyla iš įsiteisėjusio teismo sprendimo, kuriuo tokios išlaidos yra priteisiamos, todėl šios prievolės vykdymas negali būti siejamas su jokiais papildomomis sąlygomis, *inter alia* (be kita ko), kreditorių susirinkimo vėlesniu pritarimu (nepritarimu) tokioms išlaidoms. Be to, nepriklausomai nuo to, ar bankroto administratorius prieš inicijuodamas civilinę bylą kreipėsi į kreditorių susirinkimą dėl administravimo išlaidų sąmatos pakeitimo, ar ne, prievolė atlyginti kitos proceso šalies turėtas bylinėjimosi išlaidas turi būti vykdoma teismo sprendime nurodytu būdu, t. y. šią prievolę turi vykdyti pati bankrutuojanti įmonė iš administravimui skirtų lėšų. Kasacinis teismas pažymėjo, kad kreditorių susirinkimui pagal įstatymą nėra suteikta teisė riboti bankroto administratoriaus teisės reikšti ieškinius bankrutuojančios įmonės vardu įgyvendinimą nei tiesiogiai (teikiant privalomus nurodymus bankroto administratoriui kreiptis į teismą ar draudimus tai daryti), nei netiesiogiai (riboti tokią bankroto administratoriaus teisę per administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo (keitimo) procedūrą). Bankroto administratorius sprendimus pareikšti ieškinius bankrutuojančios įmonės vardu ir interesais priima savarankiškai ir kreditorių susirinkimo valios juos priimdamas ir įgyvendindamas nėra saistomas. Kasacinis teismas konstatavo, kad ĮBĮ 36 straipsnio 2 dalis negali būti aiškinama kaip nustatanti bankroto administratoriui imperatyvią pareigą gauti kreditorių susirinkimo pritarimą dėl administravimo išlaidų sąmatos keitimo prieš pareiškiant ieškinius teisme bankrutuojančios įmonės vardu, jei bylinėjimuisi skirtos lėšos sąmatoje nėra nustatytos ar kyla grėsmė, kad jos bus viršytos.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad aptartas bankroto administratoriaus kompetencijos reikšti ieškinius bankrutavusios įmonės vardu aiškinimas savaime nereiškia, jog tokio pobūdžio bankroto administratoriaus veiksmais bankrutuojančiai įmonei ar jos kreditoriams negali būti padaryta žala. Tuo atveju, jei bankroto administratorius teise reikšti ieškinius piktnaudžiauja, ją įgyvendina nesilaikydamas jam nustatytų profesinės veiklos standartų ir dėl to padidėja bankrutuojančios įmonės turimi išpareigojimai, šie veiksmai galėtų būti pripažinti veiksmais, lemiančiais bankroto administratoriaus civilinę atsakomybę įmonei (ir atitinkamai jos kreditoriams). Tačiau tokio pobūdžio atsakovės neteisėtų veiksmų ieškovė ginčo atveju neįrodinėjo ir bylą nagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas jų nenustatė. Šios bylos atveju aktualu, kad teisę kreiptis į teismą dėl įmonės pabaigos bankroto administratorius įgyja tik po to, kai yra atlikti ĮBĮ 31 straipsnyje nustatyti su įmonės likvidavimu susiję veiksmai, t. y., be kita ko, kai bankroto proceso metu gautos lėšos yra paskirstytos ĮBĮ nustatyta tvarka. Už bankrutavusios įmonės turto ir lėšų paskirstymą, laikantis ĮBĮ nustatytos tvarkos ir eiliškumo, yra atsakingas bankroto administratorius. Kasacinis teismas nurodė, kad bankroto administratoriui šią pareigą atliekant netinkamai, prioritetinius reikalavimus turintiems kreditoriams, įskaitant asmenis, turinčius teisę į administravimo išlaidų atlyginimą, gali būti padaryta žala, kadangi jų reikalavimai bankroto proceso metu liks nepatenkinti arba patenkinti mažesne apimtimi, nei priklausytų pagal įstatymą, ir ateityje nebegalės būti nukreipti į dėl bankroto likviduotą bendrovę. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ginčo atveju sprendžiant dėl tokių atsakovės veiksmų teisėtumo turėtų būti įvertinta, ar jais nebuvo pažeistas ĮBĮ 36 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas administravimo išlaidų prioritetinio dengimo principas. Be to, ĮBĮ 36 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatytas administravimo išlaidų padengimo prioritetas kreditorių reikalavimų tenkinimo atžvilgiu, neįtvirtina atskirų administravimo išlaidų rūšių prioriteto kitų to paties pobūdžio išlaidų atžvilgiu. Todėl nors kasaciniame skunde atsakovė nurodo, kad dar iki civilinės bylos ieškovei inicijavimo momento visos bankroto administravimo išlaidos, įskaitant ir atsakovei kreditorių susirinkimo patvirtintą atlyginimą, buvo padengtos, ši aplinkybė savaime nereiškia, kad vėliau, atsiradus kitų teisę į administravimo išlaidų atlyginimą turinčių kreditorių, administravimo išlaidų paskirstymas neturėjo būti peržiūrėtas.

Kasacinis teismas sprendė, kad ginčo atveju turi būti įvertinta, ar atsakovė, prieš kreipdamasi į teismą dėl bankrutavusios įmonės pabaigos, tinkamai atliko su bankroto proceso metu gautų lėšų paskirstymu susijusius veiksmus ir ar atsakovės veiksmai (neveikimas) konkrečiu atveju

lėmė tai, kad ieškovės reikalavimas dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo bankroto proceso metu liko nepatenkintas. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir perdavė bylą nagrinėti šiam teismui iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-88-823/2021

Dėl kreditoriaus teisės skųsti teismo nutartį dėl bankroto administratoriaus (ne)atstadydinimo pagal Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą

Kreditorė prašė atstadydinti bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės (toliau – Bendrovės) nemokumo administratorę. Bendrovės bankroto bylą nagrinėjantis pirmosios instancijos teismas nutartimi atmetė kreditorės prašymą. Kreditorė pateikė atskirąjį skundą, kuriuo prašė panaikinti šią teismo nutartį ir klausimą išspręsti iš esmės. Pirmosios instancijos teismas atsisakė priimti atskirąjį skundą, nes kreditorės skundžiama teismo nutartis nėra apeliacijos objektas. Lietuvos apeliacinis teismas pritarė pirmosios instancijos teismo padarytoms išvadoms.

Kasacinio teismo vertinimu, Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo (toliau – JANĮ) nuostatų analizė nesudaro pagrindo spręsti, kad įstatymų leidėjas, priimdamas šį įstatymą, siekė pakeisti iki įstatymo priėmimo galiojusią tvarką ir leisti vykdyti apeliacine tvarka teismo nutarčių, kuriomis atsisakyta atstadydinti administratorių, peržiūrą. JANĮ aiškiai nustatyta, kad neskundžiamos teismo nutartys ne tik dėl nemokumo administratoriaus paskyrimo, bet ir dėl jo atstadydinimo. Įstatymų leidėjas nustatė Lietuvos apeliaciniam teismui pagal kompetenciją tik galimybę peržiūrėti teismo nutartis dėl naudojantis atrankos programa atrinkto asmens neskyrimo nemokumo administratoriumi. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nemokumo administratoriaus atstadydinimas yra tarpinis procese sprendžiamas klausimas, kuris gali būti keliamas bet kurioje nemokumo proceso stadijoje, esant JANĮ 39 straipsnio 1 dalyje įtvirtintiems pagrindams. Įstatyme neribojama teisė kelti klausimą, ar bankroto administratorius tinkamai vykdo pavestas funkcijas – kilus pagrįstų abejonių dėl administratoriaus nešališkumo, suinteresuotumo ar tinkamo pareigų vykdymo, kreditoriai gali ir pakartotinai teikti teismui motyvuotą prašymą dėl nemokumo administratoriaus atstadydinimo. Pirmosios instancijos teismas įstatymų leidėjo valia yra įgaliotas patikrinti pateiktų prašymų atstadydinti administratorių teisėtumą ir pagrįstumą ir atitinkamai tenkinti arba atmesti tokį prašymą. Būtent įstatymo leidėjo siekis užtikrinti, kad juridinio asmens nemokumo procesas būtų veiksmingas, lėmė tai, kad įstatyme nėra nustatyta galimybės skųsti teismo nutartį dėl atsisakymo atstadydinti nemokumo administratorių.

Kasacinis teismas sprendė, kad skundžiama teismo nutartis dėl atsisakymo atstadydinti nemokumo administratorių negali būti apeliacijos objektas pagal JANĮ nuostatas, taip pat pagal CPK nuostatas, nes ji nesukelia tokių pasekmių, dėl kurių toliau nevyktų nemokumo procesas, taip pat tiesiogiai neriboja byloje dalyvaujančių asmenų materialųjų teisių, dėl kurių būtų būtina suteikti šios nutarties peržiūros galimybę. Remdamasis nurodytais argumentais kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-99-313/2021

Draudimo teisė

Dėl draudiko reikalavimo teisės susigrąžinti išmokėtą privalomojo transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudimo išmoką iš ją gavusio trečiojo nukentėjusio asmens

Ieškovė draudikė prašė teismo priteisti iš atsakovės draudimo išmokos grąžinimą. Ieškovė nurodė, kad ji buvo apdraudusi draudėjo automobilį transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu. Galiojant draudimo sutarčiai eismo įvykio metu automobiliu buvo sužalota atsakovės sveikata. Ieškovė išmokėjo atsakovei draudimo išmoką. Vėliau įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu baudžiamojoje byloje draudėjas buvo išteisintas, o eismo įvykio kaltininke pripažinta atsakovė. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino ieškinį.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal nustatytą teisinį reglamentavimą draudikas, vykdydamas pareigą priimti sprendimą (ne)sumokėti draudimo išmoką, turi imtis įmanomai reikiamų priemonių ir pastangų siekdamas išsiaiškinti įvykio aplinkybes, nustatyti draudžiamąjį įvykio faktą (ne)buvimą ir žalos dydį. Konstatuotina, kad prieš priimdamas sprendimą išmokėti draudimo išmoką draudikas turi ištirti, išsiaiškinti aplinkybes, kurios patvirtintų draudėjo ar apdraustojo civilinės atsakomybės atsiradimą už draudėjo ar apdraustojo veiksmus (veikimą ar neveikimą), atliktus draudimo sutarties galiojimo metu. Atsakingas ir rūpestingas draudikas, išsiaiškinęs ir (arba) sutelkęs pastangas išsiaiškinti, ištirti ir įvertinti aplinkybes draudžiamajam įvykiui patvirtinti arba paneigti, ir pakankamų įrodymų duomenų pagrindu nustatęs draudžiamąjį įvykį bei sumokėjęs draudimo išmoką, vėliau turi teisę reikalauti draudimo išmokos grąžinimo iš ją priėmusio nukentėjusio trečiojo asmens, kurio iniciatyva ir pagal jo kreipimąsi draudimo išmoka buvo sumokėta, jei vėliau paaiškėja, kad nukentėjęs trečiasis asmuo pateikė klaidingą informaciją ir dėl to buvo neteislingai apskaičiuota, neteisėtai išmokėta išmoka ir atlyginta žala. Draudikas, kuris nebuvo pakankamai rūpestingas ir atsakingas, todėl tinkamai neatliko pareigos išsiaiškinti aplinkybes, patvirtinančias ar paneigiančias draudžiamąjį įvykio faktą ir lemiančias jo pareigą (ne)išmokėti draudimo išmoką, jos dydį, prisiima riziką dėl galimo klaidingo sprendimo (ne)išmokėti draudimo išmoką ir jos dydžio pasekmių. Šioje byloje draudikė sumokėjo draudimo išmoką nelaukdama, kol baudžiamojoje byloje įsiteisės teismo nuosprendis, kurį priėmus paaiškėjo dėl draudėjo (apdraustojo) civilinės atsakomybės sąlygų, tuo pačiu ir dėl draudžiamąjį įvykio fakto nebuvimo. Kasacinis teismas pažymėjo, kad teisės norma, nustatanti, jog draudimo išmoka sumokama praėjus ne vėliau kaip per 14 dienų nuo įsiteisėjusio teismo sprendimo, nuosprendžio ar nutarimo gavimo dienos, nėra aiškintina kaip reiškianti, kad draudikas turi būtinai laukti teismo procesinio sprendimo įsiteisėjimo. Priešingai, jei draudikas surenka pakankamai duomenų apie apdraustojo (draudėjo) civilinės atsakomybės atsiradimą, išsiaiškina ją patvirtinančias įvykio aplinkybes ir taip nustato draudžiamąjį įvykio faktą, nebūtų pagrįsta draudikui nemokėti draudimo išmokos dėl formalios priežasties, t. y. kad nėra įsiteisėjusio teismo procesinio sprendimo. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad tai, jog draudikas priima sprendimą mokėti ir sumoka draudimo išmoką pagal tuo metu turimus duomenis, patvirtinančius apdrausto transporto priemonės valdytojo atsakomybę (policijos protokolas, nutarimas, draudėjo (apdraustojo, nukentėjusiojo) pretenzija, kiti teismo įvykio įrodymai), bet vėliau šie duomenys yra nuginčijami remiantis kitais įrodymais ir dėl to nebelieka teisinio pagrindo sumokėti draudimo išmoką, nereiškia, kad draudikas neturi teisės reikalauti grąžinti sumokėtą draudimo išmoką ar jos dalį; teisė susigrąžinti išmokėtą draudimo išmoką priklauso nuo to, ar jis tinkamai įvykdė pareigą surinkti visą reikalingą informaciją sprendimui dėl išmokos (ne)mokėjimo priimti.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad asmens išteisinimas baudžiamojoje byloje nenustačius nusikalstamų veiksmų (neveikimo) dar nereiškia, kad nėra padaryta neteisėtų veiksmų civilinės teisės prasme. Teismas, nagrinėdamas bylą dėl draudimo išmokos (sumokėjimo ar grąžinimo), kai įrodinėjama aplinkybė yra draudėjo (apdraustojo) civilinės atsakomybės atsiradimas, turi nustatyti, ar nėra aplinkybių, patvirtinančių draudėjo (apdraustojo) neteisėtus veiksmus civilinės teisės prasme, nes tai yra būtinoji sąlyga civilinei atsakomybei atsirasti, kuri savo ruožtu yra teisinis pagrindas mokėti draudimo išmoką. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad draudėjo išteisinimas, nesant nusikaltimo sudėties, neeliminuoja vertinimo, ar draudėjas, vairuodamas automobilį, buvo pakankamai rūpestingas, atidus, apdairus, ar jis negalėjo išvengti nukentėjusiosios kliudymo ir taip žalos atsiradimo, laikydamasis atsargumo taisyklių, arba sušvelninti žalą nukentėjusiosios sveikatai net ir eismo įvykio situacijoje, kai pačios nukentėjusiosios neapdairumas lėmė jos didelį neatsargumą. Ginčo atveju draudėjo veiksmai nagrinėtini kartu su nukentėjusiosios didelio neatsargumo veiksmais, kiek abiejų elgesys nulėmė eismo įvykį ir jo metu padarytą žalą. Draudėjo ir nukentėjusiosios galimo mišrios kaltės nustatymo klausimas reikšmingas sprendžiant proporcingą tenkančiai abiejų šalių kaltei draudimo išmokos sumažinimą, taigi ir išmokėtos visos draudimo išmokos grąžinimo dalį.

Kadangi apeliacinės instancijos teismas nevertino civilinės atsakomybės prasme, ar draudikė tinkamai įvykdė savo pareigą surinkti įrodymus ir išsiaiškinti aplinkybes prieš priimdama

sprendimą sumokėti draudimo išmoką, taip pat draudėjo veiksmų, dėl kurių vienų ar kartu su nukentėjusiosios (atsakovės) veiksmais galėjo atsirasti žala, o tai susiję su faktinių aplinkybių nustatymu ir jų vertinimu, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą perdavė nagrinėti šiam teismui iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-104-403/2021

Civilinio proceso teisė

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo, kai tokias išlaidas patvirtinantis dokumentas pateikiamas po teismo sprendimo už akių priėmimo

Ieškovės atstovas advokatas prašė teismo priimti papildomą sprendimą priteisti ieškovei teisinės pagalbos išlaidų atlyginimą. Ieškovės atstovo teigimu, teismas ypač operatyviai ir greitai įstatymo nustatyta tvarka priėmė sprendimą už akių ir ieškovės atstovas nespėjo pateikti ieškovės bylinėjimosi išlaidas patvirtinančių dokumentų. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismas netenkino prašymo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad sprendimo už akių priėmimas yra išimtis iš civiliniame procese taikomo rungimosi proceso. Šis institutas taikomas tuomet, kai šalis nesinaudoja savo teise būti išklaustyti: neatvyksta į parengiamąjį ar teismo posėdį, per nustatytą terminą nepateikia atsiliepimo į ieškinį, paruošiamojo dokumento ir pan. (CPK 285 straipsnio 1 dalis). Teismas dėl sprendimo už akių priėmimo turi nuspręsti ne vėliau kaip per septynias dienas nuo termino pateikti atsiliepimą į ieškinį, paruošiamąjį dokumentą pabaigos dienos rašytinio proceso tvarka šalims nepranešus (CPK 285 straipsnio 6 dalis). Teismas priima sprendimą už akių praėjus protingam laikui po termino procesiniams dokumentams pateikti pabaigos. Šalims nepranešama apie tai, kad bus priimamas sprendimas už akių, nes šalys apie šią galimybę būna informuotos pranešant apie pareigą pateikti procesinį dokumentą. Kasacinis teismas pabrėžė, kad šios bylos atveju teismas klausimą dėl sprendimo už akių priėmimo sprendė rašytinio proceso tvarka, ieškovė nebuvo informuota apie posėdį, nebuvo skirtas bylos nagrinėjimas, o tik rašytinio proceso tvarka priimtas sprendimas už akių dėl skolos ieškovei iš atsakovės priteisimo. Dėl to kasacinis teismas pripažino, kad ginčo atveju rašytinis bylos procesas buvo baigtas priimant sprendimą už akių, t. y. bylos šalims neturint realios galimybės iki bylos nagrinėjimo iš esmės pabaigos pateikti dokumentus apie patirtas bylinėjimosi išlaidas, nes teismo procesas dėl ginčo esmės net ir nevyko.

Kasacinio teismo praktikoje yra nurodyta, kad tais atvejais, kai asmuo neturėjo galimybės pateikti prašymo priteisti išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo iki bylos nagrinėjimo iš esmės pabaigos, toks klausimas gali būti išspręstas taikant papildomo sprendimo institutą. Atsižvelgdamas į šios bylos situaciją, vadovaudamasis analogijos principu, kasacinis teismas, plėtodamas kasacinio teismo praktiką, konstatavo, kad tais atvejais, kai bylos nagrinėjimas baigiamas teismo sprendimu už akių dėl to, kad teismui iki nustatyto termino pabaigos nebuvo pateiktas atsiliepimas į ieškinį, paruošiamasis dokumentas ir dalyvaujantys byloje asmenys iki tokio sprendimo priėmimo nebuvo pateikę prašymo dėl atstovavimo išlaidų ir šias išlaidas pagrindžiančių dokumentų, įvertinus konkrečios bylos aplinkybes (pvz., trukmę nuo ieškinio pateikimo ir sprendimo už akių priėmimo ir kt.), gali būti pripažįstama, jog nustatytos reikšmingos aplinkybės, įrodančios, kad asmuo neturėjo galimybės pateikti prašymo dėl atstovavimo išlaidų ir jų dydį pagrindžiančių dokumentų iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos.

Kasacinis teismas nurodė, kad ieškovės atstovo advokato prašymas priimti papildomą sprendimą buvo pateiktas pagal CPK 277 straipsnio reikalavimus. Kasacinis teismas darė išvadą, kad šiuo atveju klausimas dėl išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo ieškovei iš atsakovės turėjo būti svarstomas pagal CPK 98 ir 277 straipsnius. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis ir klausimą dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-105-378/2021

Dėl tarptautinio teisingumo taisyklių, kai Lietuvoje reziduojantis asmuo pareiškia ieškinį Rusijos Federacijos piliečiui dėl garbės ir orumo gynimo

Lietuvoje gyvenantis asmuo, kuriam suteiktas prieglobstis įstatymų nustatyta tvarka, padavė ieškinį Rusijos Federacijoje gyvenančiam asmeniui, reikalaujamas priteisti neturtinės žalos atlyginimą ir įpareigoti atsakovą atlikti atitinkamus veiksmus: pripažinti, kad ieškinyje nurodyti teiginiai žemina ieškovo garbę ir orumą, įpareigoti atsakovą ištrinti atitinkamas žinutes ir komentarus bei paskelbti atitinkamos informacijos paneigimą. Ieškovas nurodė, kad atsakovas savo socialinio tinklo „Twitter“ paskyroje paskleidė tikrovės neatitinkančią, ieškovo garbę ir orumą žeminančią žinią, taip pat neteisėtai panaudojo ieškovo atvaizdą. Pirmosios instancijos teismas atsisakė priimti ieškinį, nes sprendė, kad ieškovo pareikšti reikalavimai yra teisingi Rusijos Federacijos teismams. Apeliacinės instancijos teismas paliko pirmosios instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Kasacinis teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos teismų jurisdikcija nagrinėti šioje byloje pareikštus reikalavimus apibrėžiama aiškinant Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sudarytos tarptautinės sutarties „Dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose“ (toliau – ir Dvišalė sutartis) nuostatas. Dvišalės sutarties 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendroji jurisdikcijos taisyklė, pagal kurią kiekvienos susitariančiosios šalies teismai kompetentingi nagrinėti civilines ir šeimos bylas, jeigu atsakovas jos teritorijoje turi gyvenamąją vietą ir jei ši sutartis nenustato kitaip. Dvišalės sutarties 40 straipsnio, reglamentuojančio taikytinos teisės klausimus, 1 dalyje nurodyta, kad prievolės atlyginti žalą nustatomos pagal įstatymus susitariančiosios šalies, kurios teritorijoje įvyko veiksmas arba kitokia aplinkybė, tapusi pagrindu reikalauti atlyginti žalą, išskyrus prievoles, kylančias iš sutarčių ir kitų teisėtų veiksmų. To paties straipsnio 3 dalyje, susiejančioje jurisdikcijos klausimą su taikytinos teisės klausimais, nurodyta, kad šio straipsnio 1 ir 2 punktuose nurodytose bylose priimti sprendimus kompetentingas teismas tos susitariančiosios šalies, kurios teritorijoje įvyko veiksmas arba kitokia aplinkybė, tapusi pagrindu reikalauti atlyginti žalą. Nukentėjusysis taip pat gali pareikšti ieškinį teisme tos susitariančiosios šalies, kurios teritorijoje atsakovas turi gyvenamąją vietą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad Dvišalė sutartis neįtvirtina specialiosios jurisdikcijos taisyklių, skirtų konkrečiai difamacijai, juo labiau difamacijai internete. Atsižvelgiant į aplinkybę, jog visuomenėje besiklostantys santykiai, ypač kiek jie yra susiję su technologijų skvarba ir vis didėjančia jų reikšme visuomenės gyvenime, abejose susitariančiose valstybėse nuo Dvišalės sutarties sudarymo 1992 metais sparčiai progresavo, kasacinis teismas darė išvadą, kad Dvišalės sutarties nuostatos vertintinos atsižvelgiant į šiuolaikinio gyvenimo realijas, naujas informacijos sklaidos ir vartojimo (prieinamumo) formas. Atsižvelgiant į informacijos paskleidimo per socialines platformas specifiskumą, kasacinio teismo vertinimu, galimas pažeidimas paprastai geriausiai atsiskleidžia nurodyto asmens interesų centro buvimo vietoje, atsižvelgiant į reputaciją, kurią jis turi šioje vietoje. Taigi nukentėjusiojo interesų centro kriterijus atspindi vietą, kurioje iš esmės kyla didžiausia žala, patirta dėl interneto svetainėje paskelbto turinio.

Kasacinis teismas konstatavo, kad pagal Dvišalės sutarties 40 straipsnį, siekiant nustatyti tarptautinę jurisdikciją, „veiksmo, tapusio pagrindu reikalauti atlyginti žalą“ vieta gali būti laikoma (i) neteisėtų veiksmų fizinio atlikimo vieta – valstybė, kurioje buvo atliktas fizinis atitinkamos informacijos publikavimo veiksmas (paviešintas įrašas socialiniame tinkle). Ši vieta dažniausiai sutampa su atsakovo gyvenamąja (buveinės) vieta. Vis dėlto tam tikrais atvejais fizinio veiksmo atlikimo vieta gali būti nesusijusi nei su deliktu, nei su jo pasekmėmis. Atsižvelgiant į didelį žmonių mobilumą ir tai, kad veiksmų atlikimas internete mažai koreliuoja su fizine asmens buvimo vieta, taip pat į tai, kad internetinės publikacijos įprastai turi savo tikslinę auditoriją, tokia vieta taip pat gali būti pripažįstama ir (ii) valstybė, į kurią yra nukreipta atitinkama publikacija. Ši vieta dažniausiai bus ieškovo gyvenamoji (buveinės) vieta. Informacijos nukreipimo aplinkybę gali rodyti atitinkamo interneto resurso lankytojų pasiskirstymo geografija, lankomumo statistika, informacijos kalba, informacijos turinys, aktualumas tam tikrai vietai ar regionui ir kt. Galiausiai, kadangi paskleidimo būtinoji sąlyga yra tai, kad informacija būtų sužinota, o žala reputacijai galima

tik kitam asmeniui sužinojus atitinkamą informaciją, reikia pripažinti, kad tokia vieta gali būti ir (iii) valstybė, kurioje atitinkama informacija buvo jos adresatų sužinota, nes būtent šioje vietoje dažniausiai atsiranda žala. Sužinojimas atitinka „kitos aplinkybės, tapusios pagrindu reikalauti atlyginti žalą“ sąvoką. Šis jurisdikcijos pagrindas taip pat dažniausiai atitiks nukentėjusio asmens gyvenamąją (buveinės) vietą. Kadangi difamacijos deliktu padaroma žala tokiai kompleksiskai ir sudėtingai teisinei vertybei kaip asmens garbė ir orumas, reputacija, tokio pobūdžio žalos ištaisymo teisinės priemonės taip pat yra kompleksinės, tarp jų egzistuoja tarpusavio ryšys. Kasacinis teismas nurodė, kad siekiant visiškai ištaisyti difamacijos deliktu asmeniui padarytą žalą, gali tekti taikyti kelių priemonių (gynybos būdų) kompleksą, derinant piniginių žalos atlyginimą su kitais pažeistų teisių gynimo būdais. Ieškovo pareiga dėl visų reikalavimų kreiptis į atsakovo gyvenamosios vietos teismą arba proceso fragmentavimas gali neužtikrinti asmeniui realios galimybės pasinaudoti teismine gynyba. Tokios pareigos nustatymas, kaip ir proceso fragmentavimas, neužtikrintų tinkamos sudėtingu deliktu pažeistos asmens teisės gynybos, neatitiktų šiuolaikinių teisinio reguliavimo ir teismų praktikos vystymosi tendencijų, o analizuojama Dvišalės sutarties norma taptų neveiksminga. Todėl siekiant užtikrinti analizuojamos teisės normos veiksmingumą, atsižvelgiant į difamacijos delikto esmę bei jau minėtus iš Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos kylančius teisės kreiptis į teismą realumo ir efektyvumo užtikrinimo kriterijus, ši teisės norma turėtų apimti ir jurisdikciją taikyti kitus difamacijos atveju pasitelkiamus teisių gynimo būdus.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad būtina atskirti taktinio bylinėjimosi atvejus nuo naudojimosi teise pasirinkti teismą, todėl aiškinant „kitos aplinkybės, tapusios pagrindu reikalauti atlyginti žalą“ kriterijų, reikia analizuoti: 1) ar asmuo Lietuvos Respublikoje turi reputaciją (t. y. ar jo sąsajos su Lietuva nėra atsitiktinės ar epizodinės); 2) ar Lietuvoje buvo pasiekta pakankama informacijos sklaida, kad atitinkama informacija darytų žalą ieškovo teisėms ir teisėtiems interesams. Šioje byloje konstatuotina, kad ieškovas Lietuvoje turi reputaciją, kuri yra saugotina. Tokią išvadą suponuoja ieškovo gyvenimo Lietuvoje faktas, trukmė, turimas prieglobsčio statusas. Vis dėlto byloje trūksta duomenų dėl to, ar jo reputacijai Lietuvoje galėjo būti padaryta žala – t. y. ar Lietuvoje buvo pakankama ginčo teiginių apie ieškovą sklaida, ar ji buvo tik nominali, teorinė. Kasacinis teismas sprendė, kad teismai nesiaiškino, ar ieškovo reputacijai Lietuvoje galėjo būti padaryta žala (ar Lietuvoje buvo pasiekta pakankama informacijos sklaida), todėl nepagrįstai sprendė, jog Lietuvos teismai neturi jurisdikcijos nagrinėti pateikto ieškinio. Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-916/2021

Dėl asmens teisės reikalauti pakeisti tautybės duomenis gimimo įrašė

Pareiškėjas teismo prašė panaikinti civilinės metrikacijos skyriaus atsisakymą pakeisti jo gimimo įrašė tautybę, įpareigoti papildyti gimimo įrašą apie atitinkamą jo tautybę ir išduoti naują gimimo įrašą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netenkino pareiškimo.

Kasacinis teismas konstatavo, kad tautybė tiek tarptautinės, tiek nacionalinės teisės kontekste traktuojama kaip objektyvi kategorija, pasireiškianti objektyviais požymiais: kilme, kalba, papročiais, religija, tradiciniu gyvenimo būdu ir pan., todėl vien asmens subjektyvi valia (apsisprendimas) traktuoti save kaip priklausantį tam tikrai tautybei nesuponuoja valstybės pareigos padaryti įrašą apie tautybę oficialiuose valstybės registruose. Kartu pažymėtina, kad valstybė neturi varžyti tokios asmens pozicijos privačių aspektų, susijusių su jo subjektyviu apsisprendimu priskirti save atitinkamai tautybei.

Kasacinis teismas išaiškino, kad asmuo turi teisę reikalauti gimimo akto įrašė pakeisti duomenis apie tautybę, jeigu tokio pakeitimo pagrindą sudaro objektyvūs duomenys; atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, ši asmens teisė traktuotina ir kaip galimybė nuginčyti oficialiuose įrašuose esančius duomenis apie kilmę (tėvų tautybę). Kasacinis teismas sutiko su bylą nagrinėjusių teismų vertinimu, kad iš pareiškėjo argumentų, kuriais remdamasis jis save priskiria

atitinkamai tautai, matyti, kad jis remiasi ne objektyviais duomenimis apie savo tėvų ir senelių tautybę, bet su šios tautybės asmenimis susiklosčiusiais asmeniniais ryšiais, kurie iš esmės patvirtina ne realią pareiškėjo tautybę, bet jo sąmoningai pasirinktą kultūrinę tapatybę, siekiant ją sustiprinti šiai tapatybei būdingais požymiais. Šioje byloje teismų nustatyta, kad atitinkamos bendruomenės pirmininkas patvirtino tik dvejus metus besitęsiantį pareiškėjo ryšį su šia bendruomene, pareiškėjas nemoka (tik nurodė, kad kurį laiką mokėsi) tautos, kuriai pareiškėjas siekia priklausyti, kalbų, taip pat nėra duomenų apie jo tėvų (ar vieno jų) iš šios tautos kilmę, pareiškėjo santuokos liudijime ir Gyventojų registre nurodoma kita jo tautybė. Remdamasis nurodytais argumentais ir byloje konstatuotomis aplinkybėmis, kasacinis teismas sutiko su bylą nagrinėjusių teismų vertinimu, kad pareiškėjo pateikti įrodymai nėra pakankami ir nepatvirtina jo objektyviai patikrinamų ryšių su pareiškėjo nurodyta tauta, todėl nesudaro pagrindo reikalauti pakeisti tautybės duomenis civilinės metrikacijos akto įrašė.

Kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-76-469/2021

Dėl ginčo arbitruotinumą, kai sutartis, kurioje yra arbitražinė išlyga, yra ginčijama teismine tvarka bendrosios kompetencijos teisme, ir arbitražo teismo sprendimo prieštaravimo viešajai tvarkai

Pareiškėjos kreipėsi į teismą, prašydamos panaikinti arbitražo byloje Vilniaus komercinio arbitražo teismo priimto sprendimo dalį, kuria buvo iš dalies patenkintas priešieškis ir iš pareiškėjų, remiantis šalis siejančia atsiskaitymo sutartimi (toliau – Sutartis), suinteresuotam asmeniui priteistos atitinkamos sumos. Pareiškėjos ir suinteresuotas asmuo yra šalys Sutarties, kurioje sudarė arbitražinį susitarimą, kad „bet koks ginčas, nesutarimas arba reikalavimas, kylantis iš šios sutarties arba susijęs su šia sutartimi, jos pažeidimu, nutraukimu arba galiojimu, galutinai sprendžiamas Vilniaus komercinio arbitražo teisme“. Pareiškėjos nurodė, kad pagal pareiškėjos (vienos iš Sutarties šalių) kreditoriaus ieškinį teisme nagrinėjama civilinė byla dėl Sutarties pripažinimo negaliojančia *actio Pauliana* pagrindu. Pareiškėjų manymu, arbitražo teismas priėmė sprendimą dėl nearbitruotino ginčo ir taip sukūrė viešajai tvarkai prieštaraujančius teisinius padarinius. Lietuvos apeliacinis teismas atmetė skundą dėl arbitražo teismo sprendimo dalies panaikinimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo (toliau – KAI) 50 straipsnio 3 dalies normoje nurodyta, kad Lietuvos apeliacinis teismas gali panaikinti arbitražo teismo sprendimą, be kita ko, kai padavusi skundą šalis pateikia įrodymus, kad arbitražo teismo sprendimas buvo priimtas dėl ginčo ar ginčo dalies, kuri nebuvo perduota arbitražui (3 punktas); ginčas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus negali būti perduotas arbitražui (5 punktas).

Kasacinis teismas pažymėjo, kad KAI 50 straipsnio 3 dalies 5 punkte nurodytas arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindas tiesiogiai išplaukia iš pirmiau aptarto KAI 12 straipsnyje įtvirtinto tiek subjektinio, tiek objektinio ginčo arbitruotinumą. Tai reiškia, kad arbitražo teismo sprendimas šiuo pagrindu gali būti panaikintas tik tokiu atveju, jeigu nustatomas KAI 12 straipsnio 2 ir 3 dalyse įtvirtintų absoliučių draudimų sudaryti arbitražinį susitarimą pažeidimas, t. y. arbitražo teismas išsprendžia ginčą, kuris dėl subjektų sudėties ar ginčo pobūdžio pagal įstatymą negali būti perduodamas nagrinėti arbitražo teismui. Šis arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindas negali būti taikomas, jeigu arbitražinis susitarimas dėl konkretaus ginčo pobūdžio pagal įstatymą iš esmės yra galimas, tačiau toks nebuvo sudarytas, o arbitražas vis tiek nagrinėjo atitinkamą ginčą. Šis pagrindas taip pat negali būti aiškinamas kaip draudžiantis arbitražo teisme nagrinėti ginčus, kilusius iš arbitražinę išlygą turinčios sutarties pažeidimo, kuri nacionaliniame valstybės teisme yra ginčijama trečiojo sutartyje nedalyvaujančio asmens, nes KAI 12 straipsnyje nėra įtvirtintas toks draudimas.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad KAI 50 straipsnio 3 dalies 3 punkte nurodytas arbitražinio susitarimo panaikinimo pagrindas – kai arbitražo teismo sprendimas buvo priimtas dėl

ginčo ar ginčo dalies, kuri nebuvo perduota arbitražui, – taikytinas tuo atveju, kai arbitražo teismas išnagrinėja ginčą ar jo dalį, dėl kurio nebuvo šalių sudarytas arbitražinis susitarimas ir todėl arbitražas neturėjo kompetencijos nagrinėti tokį ginčą. KAI 50 straipsnio 3 dalies 3 punkte aptartas arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindas apima ir tuos atvejus, kai arbitražo teismo sprendime pasisakoma dėl teisių ir pareigų asmens, kuris nėra arbitražinio susitarimo dalyvis, nes tai reikštų, kad arbitražas priima sprendimą dėl tokio ginčo, dėl kurio nagrinėjimo arbitraže šalių nebuvo susitarta. Tačiau KAI 50 straipsnio 3 dalies 3 punkte nurodyto pagrindo egzistavimas gali būti konstatuojamas tik tokiu atveju, jeigu arbitražo teismo sprendimas tiesiogiai sukelia teises ir pareigas asmeniui, kuris nėra arbitražinės išlygos dalyvis, t. y. sprendime tiesiogiai pasisakoma dėl jo teisių ir pareigų. Kasacinis teismas darė išvadą, kad aplinkybė, jog vienos iš arbitražinio susitarimo šalių kreditorius valstybės teisme pareiškia ieškinį dėl arbitražinę išlygą turinčios sutarties pripažinimo negaliojančia *actio Pauliana* pagrindu, kol tokia sutartis nėra pripažįstama negaliojančia, pati savaime nesukelia tokios arbitražinę išlygą turinčios sutarties negaliojimo padarinių, todėl nepanaikina arbitražo teismo kompetencijos nagrinėti iš tokios arbitražinę išlygą turinčios sutarties kilusį ginčą. Atsižvelgdamas į aptartus motyvus, kasacinis teismas sprendė, kad ginčo arbitražinio susitarimo konstrukcija apima visus įmanomus su ginčo Sutartimi susijusius ginčus, kokie realiai ar potencialiai gali kilti tarp arbitražinį susitarimą pasirašiusių šalių. Taip pat nustatė, jog arbitražinis susitarimas sudarytas privačių juridinių asmenų dėl jų tarpusavio prievolių santykių, todėl vienos iš Sutarties šalių priešiškinio arbitruotinumą klausimas keliamas nepagrįstai, nes jis nepatenka į KAI 12 straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatytas išimtis. Skundžiamu arbitražo teismo sprendimu tenkinant priešiškinio dalį pareiškėjos atžvilgiu nebuvo nuspręsta dėl šios pareiškėjos kreditorės teisių ir pareigų.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad susidarė išskirtinė situacija, kai arbitražo byloje suinteresuotas asmuo pareiškė priešiškinį pareiškėjoms dėl skolos pagal Sutartį priteisimo po to, kai vienos iš pareiškėjų kreditorė teisme pareiškė ieškinį dėl minėtos Sutarties pripažinimo negaliojančia *actio Pauliana* pagrindu. Tokiu būdu susidarė situacija, kai arbitražo teisme buvo nagrinėjamas ginčas dėl skolos priteisimo pagal Sutartį, kuri ankstesniu ieškiniu buvo ginčijama valstybės teisme. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors KAI nuostatos nedraudžia arbitražo teisme nagrinėti arbitražinio ginčo pagal sutartį, kuri yra ginčijama vienos iš arbitražinio susitarimo šalių kreditorės valstybės teisme, tačiau egzistuoja rizika susidaryti situacijai, kokia susiklostė ir šioje byloje, kai realybėje kartu egzistuos du vienas kitam prieštaraujantys teismų sprendimai, pavyzdžiui, vienu teismo sprendimu sutartis yra pripažinta negaliojančia, o kitu sprendimu yra priteista skola pagal pripažintą negaliojančią sutartį. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad KAI nėra nustatytas tokios rizikos išvengimo mechanizmas. KAI nenustatyta arbitražo bylos sustabdymo instituto tokiam atvejui, kai valstybės teisme yra ginčijama sutartis, pagal kurią dėl prievolių arbitražo teisme yra nagrinėjamas ginčas. KAI neįtvirtina pareigos arbitražo teismui palikti ieškinį nenagrinėtą tokiu atveju kaip nagrinėjamoje byloje, t. y. kai valstybės teisme yra ginčijama sutartis, kurios pagrindu pateiktas arbitražinis ieškinys. Be to, KAI neįtvirtinta galimybės atnaujinti procesą arbitražo byloje. Vis dėlto KAI 19 straipsnio 1 dalies pagrindu arbitražo teismas turi teisę priimti sprendimą dėl savo kompetencijos nagrinėti ginčą, taigi galimybė spręsti arbitražo teismo sprendimo ir kito subjekto sprendimo galimas kolizijas įstatyme įtvirtinta implicitiškai – arbitražas turi kompetenciją nuspręsti, ar tam tikros aplinkybės, įskaitant paašikėjusias proceso metu, turi įtakos jo kompetencijai nagrinėti bylą. Kasacinis teismas konstatavo, kad siekis išvengti prieštaringų, nesuderinamų sprendimų sudaro viešosios tvarkos dalį, kelių nesuderinamų, prieštaringų sprendimų nebuvimas yra vienas esminių civilinio proceso principų. Todėl, remdamasis pateiktais motyvais, kasacinis teismas išaiškino, jog susiklosčius situacijai, kai anksčiau pradėtoje civilinėje byloje valstybės teismo sprendimu pripažįstama negaliojančia sutartis, kuria remiantis ankstesniu arbitražo teismo sprendimu buvo priteista skola, yra pagrindas konstatuoti arbitražo teismo sprendimo prieštaravimą Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai ir jį panaikinti pagal KAI 50 straipsnio 3 dalies 6 punktą.

Kasacinis teismas papildomai pažymėjo, kad šioje byloje buvo susiklosčiusi situacija, kai arbitražo teismo sprendimo priėmimo metu ir skundo Lietuvos apeliaciniam teismui pateikimo metu

valstybės teisme dar nebuvo išnagrinėta įsiteisėjusiu teismo sprendimu byla dėl Sutarties, kuria remiantis arbitražo teismo sprendimu buvo priteista neįvykdyta prievolė, pripažinimo negaliojančia, todėl neegzistavo KAI 50 straipsnio 3 dalies 6 punkte įtvirtintas pagrindas panaikinti arbitražo teismo sprendimą, tačiau jau buvo iškilusi prieštarų (nesuderinamų) sprendimų egzistavimo ateityje rizika. Kasacinis teismas taip pat išaiškino, kad aptartu atveju Lietuvos apeliacinis teismas, nagrinėdamas skundą dėl arbitražo teismo sprendimo panaikinimo, turėtų civilinės bylos nagrinėjimą sustabdyti iki valstybės teisme bus išnagrinėtas ginčas dėl sutarties pripažinimo negaliojančia. Tokiu atveju taikytinas CPK 163 straipsnio 3 punkte įtvirtintas privalomas civilinės bylos sustabdymo pagrindas arba CPK 164 straipsnio 4 punkte įtvirtintas fakultatyvus bylos sustabdymo pagrindas.

Kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir panaikino skundžiamą arbitražo teismo sprendimo dalį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-68-611/2021

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt